

Utmanande beteenden hos barn i småbarnspedagogiken

En kvalitativ undersökning om hur personal inom
småbarnspedagogik upplever, hanterar och stödjer
utåtagerande barn

Pia Maria Blom

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2023

EXAMENSARBETE

Författare: Pia Maria Blom

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktning: Småbarnspedagogik

Handledare: Carita Blomström

Titel: Utmanande beteenden hos barn i småbarnspedagogiken - En kvalitativ undersökning om hur personal inom småbarnspedagogik upplever, hanterar och stödjer utåtagerande barn

Datum: 01.06.2023

Sidantal: 43

Bilagor: 2

Abstrakt

Barn med utmanande beteenden blir allt vanligare. Men vad är ett utmanande beteende? Det kan vara ett utåtagerande beteende, men också ett tillbakadraget beteende. I detta examensarbete har jag fokuserat på det utåtagerande beteendet. Syftet med arbetet är att ta reda på hur man som professionell hanterar utåtagerande beteenden för att på bästa sätt stödja barnet och barnets utveckling. Mina frågeställningar är vad som kännetecknar ett utmanande, utåtagerande, beteende och vad det kan bero på, hur personal inom småbarnspedagogiken stödjer och hanterar de utåtagerande barnen och huruvida deras arbetsmetoder stämmer överens med litteraturens teorier om pedagogiska metoder, samt hur personal inom småbarnspedagogik själva upplever utåtagerande beteenden.

Detta är en kvalitativ studie. Jag har i teoridelen beskrivit fenomenet utmanande beteenden, och försökt rikta fokus mot det utåtagerande beteendet. I teoridelen framgår även småbarnspedagogikens roll i att stödja barn med utmanande beteenden och hur man som personal hanterar och bemöter dessa barn med pedagogiska arbetsmetoder. Jag har även intervjuat fyra personer, som alla arbetar inom småbarnspedagogiken i Österbotten, för att skapa en bild av deras egna upplevelser och hur man i praktiken hanterar de utåtagerande barnen.

Resultatet i denna undersökning visar tydligt på att man inom småbarnspedagogiken har både teoretisk och praktisk kunskap om utmanande barn och hur man med pedagogiska metoder stödjer dem, samt hur man bemöter deras utåtagerande beteenden. Alla respondenter har erfarenhet av utåtagerande barn och jag anser att deras svar, tankar och erfarenheter kan återspeglas i litteraturen, som bland annat beskriver lågaffektivt bemötande som en viktig metod. Både litteratur och respondenter beskriver även vikten av att se det enskilda barnets behov under de utmanande stunderna, att ge barnet utrymme att visa och uttrycka sina känslor, samt att barnet inte utesluts ur gruppgemenskapen.

Språk: Svenska

Nyckelord: Utmanande beteende, utåtagerande, småbarnspedagogik

BACHELOR'S THESIS

Author: Pia Maria Blom

Degree Programme: Bachelor's degree in social services, Vasa

Specialisation: Early childhood education

Supervisor(s): Carita Blomström

Title: Challenging behaviours in early childhood education - A qualitative study of how staff in early childhood education experience, manage and support challenging children

Date: 01.06.2023

Number of pages: 43

Appendices: 2

Abstract

Children with challenging behaviours are becoming more common. But what is a challenging behaviour? It can be an aggressive behaviour, but also a withdrawn behavior. In my thesis, I have focused on the aggressive behaviour. The purpose of the work is to find out how to deal with aggressive behaviour as a professional in order to support the child and the child's development. My research questions are what characterizes a challenging, aggressive, behaviour and what it may be due to, how staff in early childhood education support and manage the aggressive children and whether their working methods is consistent with the literature's theories about pedagogical methods, as well as how staff in early childhood education themselves experience aggressive behaviour.

This is a qualitative study. In the theory part, I have described the phenomenon of challenging behaviours, with focus on aggressive behaviours. The theory part also shows the role of early childhood education in supporting children with challenging behaviours and how staff can handle and respond to these children in a pedagogical way. I have also interviewed four people who all work in early childhood education in Ostrobothnia, to get a picture of their own experiences and how to deal with the challenging children in practice.

The results of this thesis clearly show that in early childhood education, you have both theoretical and practical knowledge of challenging children and how to pedagogically support them, as well as how to deal with their aggressive behaviours. All respondents have experience with challenging children, and I believe that their answers, thoughts and experiences can be reflected in the literature, which describes, among other things, low-affective treatment as an important method. Both literature and respondents also describe the importance of seeing the needs of the individual child during challenging moments, of giving the child space to show and express feelings, and that the child is not excluded from the group community.

Language: Swedish

Key words: Challenging behaviour, aggressive behaviour, early childhood education

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Avgränsningar	3
4	Teoretisk del	3
5	Utmanande beteenden hos barn	3
5.1	Vad kan utmanande beteenden bero på.....	5
5.1.1	Olika typer av utmanande beteenden.....	7
6	Hur påverkas barnet av det utmanande beteendet	8
6.1	Att uttrycka känslor.....	8
6.2	Stress och utmanande beteende.....	9
6.3	Skyddsfaktorer, friskfaktorer och riskfaktorer	9
7	Insatserna inom småbarnspedagogiken	10
7.1	Lag om småbarnspedagogik.....	12
7.1.1	Grunderna för planen för småbarnspedagogik.....	13
7.1.2	Barnets plan.....	13
8	Personalens roll inom småbarnspedagogiken.....	14
8.1	Samspelet mellan personal och barn.....	15
9	Att bemöta ett utmanande beteende.....	17
9.1	Att avbryta ett utmanande beteende.....	18
9.2	Pedagogiska metoder för att undvika och hantera utmanande situationer...	19
9.3	Lågaffektivt bemötande	20
9.4	Samtala med barn	22
9.5	Hur skapa positiv förändring.....	23
9.5.1	Att arbeta lösningsorienterat.....	24
10	Sammanfattning av teoridelen	25
11	Empirisk del.....	27
11.1	Metodval.....	28
11.2	Urval.....	29
11.3	Intervjuguide	29
11.3.1	Genomförande av intervjuer.....	31
11.4	Kvalitativ analys	31
11.5	Validitet och reliabilitet.....	32
11.6	Etiskt förhållande.....	33
12	Resultat av intervjuer.....	33
12.1	Sammanfattning av intervjuer	33
13	Resultatdiskussion	39

14	Kritisk granskning.....	41
15	Slutdiskussion.....	42
16	Vidare forskning.....	43
17	Litteraturförteckning.....	44

Bilagor

1 Inledning

”När jag tänker på utmanande barn och utåtagerande känner jag stress, men jag tycker samtidigt om denna typ av beteende eftersom jag är van att jobba med dessa barn. Man kan säga att jag känner hatkärlek till dessa barn. De tar enormt mycket krafter, men det är samtidigt dessa barn man kommer allra närmast. Jag tycker om utmaningen med dem”

(Respondent)

Aldrig tidigare hade jag reflekterat över att en del barn, eller de flesta barn, i något skede av sina liv har ett utmanande beteende, före jag fick mitt första barn. Då har jag ändå en grundutbildning inom barn- och familjearbete, och jag har också vikarierat på ett flertal olika daghem.

De verktyg och kunskaper jag själv har haft har inte varit tillräckliga för att alltid kunna förstå och hantera mitt barns utåtagerande och känsloutbrott - och de har varit många. Därför började jag intressera mig för ämnet utmanande beteenden, och specifikt utåtagerande beteenden, under utbildningen till socionom. Jag valde att skriva om detta fenomen i mitt examensarbete, och om hur personal inom småbarnspedagogik upplever och bemöter detta beteende, samt hur man inom småbarnspedagogiken stödjer de utmanande barnen.

Men vad är då ett utmanande beteende? Man kan säga att ett utmanande beteende är en reaktion på en situation som upplevs jobbig. Det handlar alltså inte automatiskt om ett tillstånd eller en diagnos. (Socialstyrelsen, 2015, s. 11) Enligt Emilie Kinge (2016) är det inte barnet i sig som är utmanande, utan det handlar mera om hur beteendet upplevs av den som utsätts för det. Ett beteende kan upplevas utmanande för en person, medan ett annat beteende kan upplevas utmanande för en annan person. Som vuxen behöver man fundera på vilka känslor man känner då man bemöts av ett visst beteende, och vad som sker i samspelet mellan en själv och barnet i den aktuella situationen. (Kinge, 2016, s. 15)

Det händer sig att barn med utmanande beteenden ofta blir fasthållna, kontrollerade, skrämda eller till och med slagna. Enligt Finlands grundlag har alla medborgare rätt till personlig integritet, samt rätt till jämlikhet, trygghet och personlig frihet. Också barn har rätt till integritet, och att inte bli kränkta. Det är därför viktigt att de personer som arbetar med barn inte åsidosätter denna integritet. (Finlands grundlag 11.6.1999/731, 2023; Kerola & Sipilä, 2017, s. 10; Svedberg, 2019, s. 23)

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter ska barnets bästa alltid beaktas i alla situationer, och varje barn ska skyddas från alla former av fysiskt och psykiskt våld, förnedrande bestraffning och vanvård. Skyddsåtgärder ska bland annat innefatta förebyggande verksamhet, rapportering och behandling. Vidare ska varje barn ha rätt till utbildning, och utbildningen ska bland annat syfta till att utveckla barnets personlighet och att förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett samhälle där man värdesätter förståelse, fred och jämställdhet. (FN:s konvention om barnets rättigheter, u.d.)

I detta arbete kommer jag med begreppet utmanande beteenden i första hand syfta på utåtagerande beteenden.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka hur man som professionell hanterar barns utåtagerande beteenden för att stödja barnet och barnets utveckling, så att hen på sikt kan kontrollera sina känslor, samt förstå sitt beteende och sina handlingar.

De centrala frågeställningarna i arbetet är:

1. Vad kännetecknar ett utmanande, utåtagerande, beteende och vad kan det bero på?
2. Hur stödjer och bemöter man som personal inom småbarnspedagogik barn vars beteenden är utåtagerande?
3. Hur upplever personal inom småbarnspedagogik utåtagerande beteenden?
4. Stämmer småbarnspedagogikens arbetsmetoder överens med litteraturens teorier om pedagogiska arbetsmetoder?

Jag vill i mitt examensarbete ta reda på hur man med pedagogiska metoder stödjer och arbetar med de barn som anses ha ett utåtagerande beteende, samt vad som anses vara ett utmanande beteende. Jag vill också veta mer om fenomenet utåtagerande beteende och vad det kan bero på, samt hur personal inom småbarnspedagogik upplever utåtagerande beteenden och om teori och praktik stämmer överens.

3 Avgränsningar

Jag avgränsar mig till att kort beskriva fenomenet utmanande beteenden, eftersom utmanande beteenden kan bero på flera olika faktorer. Utmanande beteenden kan också vara ett inåtvänt och tillbakadraget beteende, eller bero på att barnet har en diagnos eller funktionsnedsättning. Jag går inte närmare in på dessa aspekter i detta arbete.

Jag vill beskriva fenomenet utmanande beteenden som helhet, för att få en förståelse för vad det är, men jag kommer att rikta fokus på utåtagerande beteenden. Vidare vill jag också veta hur man med pedagogiska arbetsmetoder hanterar detta inom småbarnspedagogiken och hur väl dessa arbetsmetoder stämmer överens med litteraturens teorier. För att få en bild av detta, kommer jag att intervjua fyra personer med olika befattningar inom småbarnspedagogiken.

4 Teoretisk del

I de följande kapitlen kommer jag att beskriva fenomenet utmanande och utåtagerande beteenden, vad de kännetecknas av och vad de kan bero på. Jag kommer även att beskriva hur barnet själv och andra personer runtomkring barnet kan påverkas av beteendet, samt hur man kan bemöta och hantera barnet under de utmanande situationerna.

I kapitel sju och åtta kommer jag att beskriva småbarnspedagogikens och personalens roll i bemötandet av de utåtagerande barnen, samt vikten av att barnen får rätt stöd och bemötande för att bland annat kunna utveckla goda sociala färdigheter, som de har nytta av livet igenom.

5 Utmanande beteenden hos barn

Trots, utåtagerande, passivitet och ängslighet är olika beskrivningar på utmanande beteenden (Pihlaja et al., 2015, ss. 418–419). Utmanande beteenden kan förklaras som beteenden som kan sätta personens egen, eller andra personers, fysiska säkerhet i fara - ett beteende som känns utmanande för personer i omgivningen. (Cheung Chung & Nolan, 1998, s. 251, Kerola & Sipilä, 2017, s. 18; Socialstyrelsen, 2010, s. 9, 15, 43; Socialstyrelsen, 2015, s. 11) Utmanande beteende kan också beskrivas som ett problembeteende som kan definieras som ett repetitivt beteendemönster som stör inlärningsprocessen och deltagandet i sociala sammanhang (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Pihlaja, Sarlin, & Ristkari, 2015, s. 418). Andra benämningar på utmanande beteenden kan bland annat vara socio-emotionella svårigheter, explosivt beteende, svårigheter med känsloreglering, hyperaktivitet och normbrytande beteende. (Rundell, u.d.; Socialstyrelsen, 2010, s. 15)

Utmanande beteenden kan väcka väldigt starka känslor både för personen med det utmanande beteendet och för de som utsätts för det, och det kan krävas väldigt mycket energi och resurser för att orka hantera det. Man bör dock komma ihåg att det utmanande beteendet alltid är ett sätt att försöka förmedla något, och problemet ligger inte enbart hos personen som försöker förmedla sina känslor, utan även hos den som inte förstår personen i fråga. (Ahonen, 2015, s. 56; Folkman, 1998, s. 173; Kerola & Sipilä, 2017, ss. 21, 85; Socialstyrelsen, 2010, s. 9). Emilie Kinge (2016) beskriver detta fenomen som att det är den som utsätts för det utmanande beteendet som avgör om det är utmanande eller inte. Allt beror på vilka känslor som triggas i mottagaren och hur hen klarar av att hantera situationen. (Kinge, 2016, s. 15)

Även om det finns fakta som beskriver fenomenet utmanande beteenden, så är det alltså svårt att definiera vad det egentligen innebär eftersom definitionen kan variera beroende på vilka mottagarens egna erfarenheter är. Det handlar dock ofta om en blandning av flera olika negativa beteenden. (Pihlaja et al., 2015, ss. 418, 420-421) Förr stämplade man barn med utmanande beteenden som ouppfostrade, bråkstakar och missanpassade. Men beteendet kan i själva verket bero på dåliga vanor, något genetiskt eller något som är inlärt exempelvis hemifrån. (Kerola & Sipilä, 2017, ss. 14, 18). En viktig sak att komma ihåg är att barns protester och utmanande beteenden också kan vara en del av deras naturliga utveckling. Det är först när barnet upprepade gånger bryter mot regler och normer som man kan kalla beteendet för utmanande. (Rundell, u.d.; Socialstyrelsen, 2010, s. 13)

Även om gränsen för vad som kan anses som normalt beteende och utmanande beteende kan vara suddig, är det utmanande beteendet ändå tydligt i stunden. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 18) Eftersom alla barn har sina egna unika personligheter upplever de olika situationer på olika sätt. Många av de situationer som upplevs vara problematiska för en del barn har mer att göra med omgivningen, än det har med barnet i fråga att göra. Det är vanligt att man som vuxen lägger ansvaret på barnet, då det egentligen är situationen, omgivningen och samspelet med andra som skapar problemet. (Kinge, 2016, s. 16; Olsson & Olsson, 2021, s. 16)

Det utmanande beteendet är dock inte ett problem bara för utomstående, utan också för barnet självt. Barnet är beroende av att omgivningen visar förståelse för hen och ger hen stöd för att kunna hantera sina känslor. Barn har inte de rätta verktygen för att hitta ett positivt beteende, eller att ens se sambandet mellan egna handlingar och problem som uppstår på grund av handlingarna. Detta gör att personalen inom småbarnspedagogiken har en viktig

roll i att vägleda barnet så att hen lär sig att hantera sina känslor och på så vis kan utveckla konstruktiva beteenden. (Folkman, 1998, s. 110; Olsson & Olsson, 2021, s. 11; Socialstyrelsen, 2010, s. 13; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 14) Man kan säga att det är den vuxnes uppgift att försöka tolka in vad barnet menar med sitt beteende, eftersom barnet inte har samma talförmåga och ordförråd som en vuxen har, och därför inte med ord alltid kan förklara vad hen menar. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 18)

Risken med utmanande beteenden är att personerna runt omkring barnet slutar se barnets positiva sidor, och endast noterar barnets negativa sidor. Detta kan leda till att relationen mellan barnet och de omgivande personerna kan bli lidande. På grund av detta är det viktigt att komma ihåg de gånger man har lyckats lösa en utmanande situation, eftersom detta kan kännas som att man har vunnit en utmaning. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 18)

5.1 Vad kan utmanande beteenden bero på

Utmanande beteenden kan bero på att barnet lider av inlärningssvårigheter (Cheung Chung & Nolan, 1998, s. 257; Socialstyrelsen, 2010, s. 15), eller att barnet har en diagnos, som till exempel ADHD eller olika autismspektrumstörningar (Kinge, 2016, s. 77; Kerola & Sipilä, 2017, s. 14; Rundell, u.d; Socialstyrelsen, 2010, s. 16). Trotssyndrom, oppositional defiant disorder (ODD), är ett begrepp på beteenden som är verbalt, fysiskt och fientligt utåtagerande. Trots är inte ovanligt i samband med ADHD, men för att diagnostiseras med ODD ska problemen vara svåra och pågå under en längre tid. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Olsson & Olsson, 2021, s. 108; Socialstyrelsen, 2010, ss. 16-17)

Utmanande beteenden orsakas vanligtvis även av inlärda handlingsmodeller, svårigheter att förstå sociala situationer, brist på meningsfulla aktiviteter, sensoriska avvikelser, svårigheter att identifiera egna känslor och att hantera dem, samt frekventa förändringar i miljö och omgivning. Utmanande beteende kan betraktas som en oönskad egenskap, som inte enbart relaterar till personlighet utan även till sammanhang och omgivning. Enligt den belgiske autismutbildaren Theo Peeters, är utmanande beteenden bara toppen av ett isberg. Det vill säga, under isbergets topp kan många olika faktorer gömma sig. Dessa faktorer kan vara bland annat smärta, utvecklingsfas, trötthet, frustration, osäkerhet, svag självkänsla eller kommunikationsproblem. Man bör alltid utesluta om det utmanande beteendet beror på något somatiskt eller på något kognitivt, och man bör utesluta somatiken först. Det utmanande beteendet kan till exempel bero på att barnet har ont i magen eller att hen är trött.

(Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 168; Kerola & Sipilä, 2017, ss. 38, 42; Pihlaja et al., 2015, s. 420; Socialstyrelsen, 2010, s. 15)

Om det utmanande beteendet beror på att barnet hör dåligt, kan det påverka kommunikationen med resultatet att konflikter lättare uppstår. Hörselproblematik kan i sin tur ge språkförseningar, som kan resultera i att barnet har svårt att uttrycka sig och av den orsaken lättare hamnar i konflikter. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 168) Det utmanande beteendet kan även handla om något som pågår inom småbarnspedagogiken. Detta kan till exempel vara mobbning eller att barnet inte känner sig delaktig i gruppen - ensamhet eller bristande upplevelse av förståelse och stöd från personalen. Även de personer som uppfostrar barnet kan vara orsak till det utmanande beteendet. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Kinge, 2016, s. 78-79; Pihlaja et al., 2015, s. 419)

Det utmanande beteendet är dock alltid en direkt reaktion på stress, rädsla, obehag, kommunikationsbrister, för svåra utmaningar, förändringar, känslor av hjälplöshet eller bristande färdigheter i förhållande till de krav som ställs. Därför är det av största vikt att man har framförhållning i de situationer som kan trigga beteendet, och att man förbereder och kommunicerar tydligt och klart. (Folkman, 1998, s. 128; Kerola & Sipilä, 2017, s. 84; Socialstyrelsen, 2015, s. 11)

Om det utmanande beteendet plötsligt ökar eller förändras brukar det bero på att barnet upplever en ökad stress. I sådana fall bör man undersöka om det finns faktorer i barnets liv som stressar barnet. Detta kan till exempel handla om dödsfall i familjen, att barnet har fått ett syskon, en förälders missbruksproblem eller till och med att barnet blivit utsatt för övergrepp av olika slag. Finns det inga stora förändringar i barnets liv, så bör man som följande åtgärd undersöka om barnet lider av somatiska problem, som exempelvis magont. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 168-169; Kinge, 2016, ss. 77-78)

Man behöver dock komma ihåg att alla barn är olika och har unika personligheter. Barn kan reagera olika beroende på personlighetstyp och hur den omgivande miljön ser ut. Vardagliga situationer kräver mycket för många barn och ansvaret för problematiska situationer som uppstår kan inte sättas på barnet. Det behövs kunskap och förståelse för hur man kan anpassa miljö och vardagliga rutiner efter barnets behov. Det är viktigt för barn att veta vilka regler och rutiner som gäller. Barn som utsätts för flera olika variationer i regler och rutiner kan upplevas som utmanande eller bråkiga, då det egentligen kan vara så att barnet är osäkert på

vilka regler som gäller i den aktuella situationen. (Folkman, 1998, s. 128; Olsson & Olsson, 2021, s. 16; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 13)

5.1.1 Olika typer av utmanande beteenden

Ett utmanande beteende kan vara utåtagerande eller inåtvänt, det vill säga ett tillbakadraget beteende. Gemensamt med dessa två typer av beteenden är att barnet kan fastna i ett visst reaktionsmönster, som försämrar hens livsvillkor. (Folkman, 1998, s. 11) Beteenden som förhindrar inläring kan uttrycka sig som koncentrationssvårigheter och att barnet har lätt för att bli stressat. Dessa barn kan ha svårt att sitta stilla och koncentrera sig på en uppgift länge, de är rastlösa eller motoriskt oroliga. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Olsson & Olsson, 2021, s. 17)

Några typiska drag av utmanande beteenden kan bland annat vara våld eller destruktivt beteende, spottande, skrikande, olämpligt språk och att man kastar föremål i avsikt att skada eller förstöra (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Cheung Chung & Nolan, 1998, s. 251; Socialstyrelsen, 2010, s. 15; Socialstyrelsen, 2015, s. 11). Att använda våld mot sig själv, eller mot andra, är dock en allvarlig form av utmanande beteende som bryter mot det grundläggande värdet av en individs integritet (Kerola & Sipilä, 2017, s. 21).

Fysiskt eller verbalt utåtagerande innebär att barnet lätt blir argt och aggressivt. Barnet kan till exempel vägra att lyda, skrika eller svära och kan lätt hamna i slagsmål. Barnet kan också medvetet eller omedvetet bryta mot normer och regler. Detta beteende kan bero på flera olika faktorer. Dessa kan till exempel vara barnets ärftliga förutsättningar eller barnets familjeförhållanden, eller andra faktorer i barnets sociala omgivning som tar fram ett destruktivt beteende hos barnet. Det kan även handla om att barnet växer upp i dysfunktionella familjer, eller att barnet lider av funktionsnedsättningar som kan göra hen extra sårbar eller utsatt. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Olsson & Olsson, 2021, s. 18; Socialstyrelsen, 2010, s. 16)

Att ett barn slåss, bråkar eller gråter kan vara ett sätt för barnet att ge utlopp för oro, ilska eller besvikelse. Det kan också handla om att barnet inte känner sig uppmärksammat av andra, och då kan dessa beteenden ingå i en viktig process i barnets utveckling, som de vuxna måste bekräfta och bemöta på rätt sätt för att barnet ska kunna komma vidare i sin utvecklingsprocess. Barn testar även att påverka sin omgivning genom att använda ilska eller gråt för att få sin vilja igenom. I sådana situationer är det viktigt att de vuxna i barnets närhet

visar förståelse och en vilja att kompromissa. På så vis kan barnet både utveckla en god självkänsla och en god självtillit. (Olsson & Olsson, 2021, s. 15)

6 Hur påverkas barnet av det utmanande beteendet

Utmanande beteenden som uttrycks i våld, kan leda till att osäkerhet, rädsla, ångest, ilska eller skam blir en del av barnets identitet. Barnet kan också drabbas av psykiska besvär, som bland annat huvudvärk och illamående. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 33) Det är även bevisat att barn med utmanande beteenden ofta får svårigheter med sociala och emotionella färdigheter, samt svårigheter i utbildning, om de inte under småbarnsåren får lära sig att hantera sina känslor. Dessa barn löper även större risk att utveckla psykiska problem som vuxna. (Green, o.a., 2021, s. 350; Hemmeter, Fox, Jack, & Broyles, 2007, s. 337; Socialstyrelsen, 2010, s. 14; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 6)

Davidsson & Juslin (2021) skriver att upp till 30 procent av barn inom småbarnspedagogiken uppvisar aggressivt beteende och svag självkontroll. Detta leder ofta till att dessa barn har färre vänner och kan upplevas som störande i barngruppen. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 14) Att redan under småbarnsåldern lära sig goda modeller för sambandet mellan känsla och handling hjälper barnet att utveckla goda sociala och emotionella färdigheter. Den sociala och emotionella utvecklingen påverkas av flera olika faktorer, som bland annat daghem och familj, och barnet har livslång nytta av rätt sorts stöd i utvecklingen av de sociala och emotionella färdigheterna. (Abrahamsen, 2006, ss. 144-145; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 6)

6.1 Att uttrycka känslor

Att leva innebär att man upplever både glädje och sorg. Detta är något alla behöver lära sig att hantera och acceptera. För att lära sig detta måste man tillåtas att ge uttryck för känslor, så som sorg, glädje, förtvivlan och besvikelse. Små barn uttrycker ofta obehag och jobbiga känslor genom att skrika, eftersom svåra känslor kan vara svåra att kommunicera med ord. Barn som lär sig att benämna sina känslor har även ofta lättare att reglera dem. Om det finns en trygg vuxen som kan ta emot barnets känslor genom att ge tröst och förståelse kan barnet lära sig att även svåra känslor får existera. Genom att uttrycka känslor lär man sig successivt även att bättre hantera motgångar och svårigheter i livet. Dessutom hjälper det barnet att utveckla empati både för sig själv och för andra. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 14; Folkman, 1998, s. 176; Kinge, 2016, s. 20, 28; Olsson & Olsson, 2021, s. 198; Rundell, u.d.; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 12)

Känslor är alltså grundläggande för hur en personlighet utvecklas, och de påverkar människans sätt att se på omvärlden och hens sätt att tänka. Tidiga minnen som är kopplade till starka känslor som man upplevt lagras i hjärnan och kan aktiveras i känsloladdade situationer. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 171-172; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 6) Enligt psykologin finns det två typer av känsloreaktioner. Dessa är affekter och emotioner. Affekter är genetiskt grundade känsloreaktioner, och emotioner är känslor som utvecklas under barndomen. Affekter är en instinktiv reaktion på hot och fara, och dessa kan inte påverkas på samma sätt som man kan påverka sina emotioner, vilka istället påverkas med förnuftet. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 171-172)

6.2 Stress och utmanande beteende

En spänd situation påverkar stressfaktorerna i kroppen. Reaktionen under en stressande situation kan påverka barnets energi och flexibilitet. Detta kan leda till att barnet känner besvikelse och maktlöshet över den egna självkontrollen, vilket i sin tur kan göra att barnet blir utåtagerande. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 30)

Stress påverkar kroppen genom bland annat pulsökning och muskelspänningar. Känslolivet kan påverkas på så vis att man blir irriterad, frustrerad, får minnessvårigheter, man blir rastlös, känner oro, aggression och får ångest. Stress kan även ge fysiska besvär, som bland annat huvudvärk, magbesvär och depression. Förutom att stress påverkar barnets beteende, påverkas också stressnivån hos människorna runtomkring barnet. Detta bidrar till att stressnivån hos barnet ytterligare ökar, vilket gör att det blir en ond cirkel av stress med resultatet att situationen slutligen blir okontrollerbar, och de personer som vill lugna ner situationen bidrar istället till att stressen ökar ännu mer och situationen blir än mer spänd. De reaktioner som utmanande beteenden ger, ökar den skadliga stressen för alla inblandade, vilket i sin tur kan leda till att beteendet upprepas. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 30-33; Kinge, 2016, s. 25)

6.3 Skyddsfaktorer, friskfaktorer och riskfaktorer

Skyddsfaktorer, som vuxna behöver hjälpa barn att utveckla, är bland annat god social förmåga. Detta hjälper barnet att förstå andra människor, att visa acceptans samt känna tillit och empati till andra människor. Även goda relationer till vuxna och trygga hemförhållanden är viktiga skyddsfaktorer. Det är också viktigt att barnet får uppmärksamhet av andra och att hen upplever att hen har goda utvecklingsmöjligheter. Att söka efter barnets möjligheter, och

inte uppmärksamma barnets fel och brister, ger barnet goda möjligheter till god utveckling. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 21; Olsson & Olsson, 2021, ss. 22-23; Socialstyrelsen, 2010, s. 33)

Det finns dock faktorer som bidrar till att utåtagerande beteenden uppstår och med tiden förstärks. Dessa riskfaktorer kan vara en allmän uppfattning om att barnet i fråga inte motsvarar normer eller framgångskriterier. Då barnet möts av upprepade negativa förväntningar kan barnets utvecklingsmöjligheter begränsas, vilket i sin tur kan leda till att barnet får svårigheter senare i livet. (Olsson & Olsson, 2021, s. 23; Socialstyrelsen, 2010, s. 33)

Olika individuella riskfaktorer kan bland annat vara inlärningssvårigheter, bristande språklig förmåga, bristande självkontroll, bristande social kompetens, svårigheter med förändringar, dåligt självförtroende, anknytningsstörningar, sjukdom, dåliga sovvanor, stressfyllda erfarenheter, mobbing och ensamhet (Davidsson & Juslin, 2021, s. 14, 16; Socialstyrelsen, 2010, s. 37). Riskfaktorer kan också vara fördomar mot barnet och stigmatisering, vilket kan begränsa barnets sociala utveckling (Olsson & Olsson, 2021, s. 23).

Vidare finns det även risker i barnets närmiljö kopplade till familjen. Detta kan till exempel handla om omsorgssvikt - att vårdnadshavarna skadar barnet eller försummar hen. Detta kan leda till att barnets fysiska och/eller psykiska hälsa och utveckling skadas. Även samhällskriser och familjens ekonomi kan vara en riskfaktor för barn, särskilt om barnet växer upp i en låginkomstfamilj, eftersom familjen då har sämre möjligheter till bland annat hobbyer. Andra risker som kan kopplas till barnets närmiljö är bland annat familjevåld, missbruk, brist på rutiner i vardagen, ohälsosamma levnadsvanor och bristande stimulans och lärandemöjligheter. (Davidsson & Juslin, 2021, ss. 13, 16)

En viktig friskfaktor däremot, är samspelet mellan personalen och barnet inom småbarnspedagogiken. Denna friskfaktor skapar möjlighet för att tillsammans ingå i ett fungerande socialt sammanhang. När personalen möter barn med utmanande beteenden är det viktigt att personalen kan reflektera över sitt eget agerande och samspel med barnet. På så vis blir mötet utvecklande för barnet. (Olsson & Olsson, 2021, s. 77)

7 Insatserna inom småbarnspedagogiken

Enligt Institutet för hälsa och välfärd deltog 77 procent av de finländska barnen i åldern ett till sex år i kommunal småbarnspedagogik år 2020 (Småbarnspedagogik 2020, 2022). När

ett barn börjar i småbarnspedagogik, sätts även grunden för det livslånga lärandet vad gäller utbildning. Småbarnspedagogiken ska vara rolig, trygg och framför allt lärorik för alla barn som deltar, och den ska utgå från en helhetssyn på barnens behov. Lärandet ska ske genom lek och det ska bygga en god grund inför skolstarten. Småbarnspedagogiken ska stödja barnet att utveckla social, emotionell och kommunikativ kompetens, samt tillit till den egna förmågan att lära sig och att utveckla sitt självförtroende. Barnen ska också bland annat lära sig att förstå, kommunicera och samspela med varandra. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Björck-Åkesson, 2021, ss. 27-28; Svedberg, 2019, ss. 31-32, 73)

När ett barn börjar småbarnspedagogiken är det ofta hens första kontakt med att vara i en grupp med många andra barn. (Socialstyrelsen, 2010, s. 40) Småbarnspedagogiken är således en av de viktigaste arenorna där barnet har möjlighet att träna på sina färdigheter. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 26) Om verksamheten i småbarnspedagogiken är välplanerad kan den hjälpa barn med beteendeproblematik att utvecklas positivt. Faktorer som bland annat dagsprogram, personalens bemötande och gruppdynamiken kan påverka barns beteenden, både positivt och negativt. Några riskfaktorer kan till exempel vara bristande struktur i dagsprogram, återkommande negativa tillsägelser till barnet från personalen, brist på personalens medverkan i den fria leken och otrygghet i gruppen. (Socialstyrelsen, 2010, s. 40)

Det är inte ovanligt att ett barn med ett utmanande beteende ses som ett problem i barngruppen, och man förväntar sig att barnet ska anpassa sig enligt omgivningen och de andra barnen i gruppen. Av denna anledning är det viktigt att personalen kan planera aktiviteterna i gruppen utgående från det enskilda barnet, så att barnet kan känna sig som en i gemenskapen. Bland annat inom utbildningen är det vanligt att man ser på utmanande beteenden som ett individuellt problem, och normalt har man löst detta genom att skilja dessa barn från de övriga barnen i gruppen. (Pihlaja et al., 2015, ss. 418, 420; Socialstyrelsen, 2010, s. 46).

Personalen inom småbarnspedagogiken har det största ansvaret för att lösa problem. Barn gör det som de anser vara mest begripligt i varje situation, och de är naturligt väldigt duktiga på att lösa sina problem. Dock använder de inte alltid de bästa problemlösningsmetoderna, vilket kan innebära att problemen istället blir värre. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 14, 118) Pihjala mfl. (2015) skriver att personal inom småbarnspedagogik i allmänhet känner att de inte har tillräckliga kunskaper för att bemöta barn med utmanande beteenden på rätt sätt.

Däremot är det viktigt att man inom småbarnspedagogiken fångar upp dessa barn, eftersom de första åren i barns liv är avgörande för deras utbildning. (Pihlaja et al., 2015, ss. 417, 420)

Det är viktigt att man tydligt kan identifiera och beskriva vad ett utmanande beteendet hos ett barn är, eftersom begreppet i sig själv kan variera beroende på miljö och omgivning. Det är också viktigt att man kan fånga upp tidiga tecken på utmanande beteenden och vad de beror på. Vidare finns det studier som visar på att risken för permanenta socioemotionella svårigheter är stor om det utmanande beteendet inte uppmärksammas i tid. Enligt Pihlaja mfl. (2015) säger personal inom småbarnspedagogik i Finland att socioemotionella problem hos barn kan delas in i tre olika grupper. Dessa grupper är ångestproblem, problem med kamratrelationer där störande och aggressivt beteende förekommer samt störande eller aggressivt beteende i kombination med inlärningssvårigheter. (Pihlaja et al., 2015, s. 419-420; Socialstyrelsen, 2010, s. 43)

7.1 Lag om småbarnspedagogik

Med småbarnspedagogik avses pedagogisk, systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård av barn. Till de småbarnspedagogiska verksamhetsformerna hör daghemsverksamhet, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet. Alla barn som är under skolåldern har rätt till en plats inom småbarnspedagogiken. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, 2018)

Syftet med småbarnspedagogiken är att främja varje barns uppväxt, utveckling, hälsa och välbefinnande i enlighet med barnets egen utveckling och ålder. Man ska stödja barnets individuella förutsättningar för lärande samt främja det livslånga lärandet och uppfyllandet av jämlikhet för utbildning. Man ska även i ordnandet av den pedagogiska verksamheten utgå från barnets lek, rörelse, konst och kultur, samt ge barnet positiva upplevelser av lärande. Den pedagogiska miljön ska bland annat vara utvecklande, hälsosam och trygg för barnet. Barnet ska ges goda möjligheter till växelverkan med personalen, och man ska erbjuda varje barn lika möjligheter till småbarnspedagogik, där likabehandling och jämställdhet är av hög prioritet. Barnen ska utveckla färdigheter att förstå och respektera olika kulturer, traditioner, religioner och livsåskådningsmässiga bakgrunder. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, 2018)

Vidare ska man inom småbarnspedagogiken identifiera varje barns individuella behov av stöd, och även ordna med ändamålsenligt stöd om sådant behov finns. Barnets förmåga till att samverka och delta i barngruppen ska utvecklas och främjas, och personalen ska handleda

barnet i att på ett ansvarsfullt och hållbart sätt respektera samhället och andra människor. Barnet ska även ges möjlighet att få delta och påverka i frågor som rör barnet självt, och tillsammans med barnet och hens vårdnadshavare ska man främja en harmonisk utveckling hos barnet samt även stödja vårdnadshavarna i fostringsarbetet. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, 2018)

7.1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik

Enligt Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2022) har varje barn rätt till ett sådant stöd som främjar och stödjer det individuella barnets utveckling och behov. Genom att rätt stöd ges i rätt tid, och genom olika pedagogiska arrangemang och arbetssätt, kan man förebygga att problemen utvecklas och blir svårare. Samtidigt förebygger man att barnet riskerar att marginaliseras. Barnets stödbehov och de åtgärder som vidtas antecknas av personalen i barnets plan för småbarnspedagogik. En flexibel gruppindelning och anpassade lärmiljöer samt tydliga rutiner och strukturer i verksamheten stödjer varje barn i barngruppen. (Utbildningsstyrelsen, 2022, ss. 58, 61-62)

Det hör till anordnaren av småbarnspedagogikens skyldighet att se till att ge barnet det stöd hen behöver, utan dröjsmål. Stödet kan ordnas som allmänt, intensifierat eller som särskilt stöd, beroende på barnets behov. Vidare ska stödet även ordnas och arrangeras på så vis att barnet kan ta del av det i den egna barngruppen, eller vid behov i en mindre barngrupp eller specialgrupp. (Utbildningsstyrelsen, 2022, s. 58)

Man är skyldig att ordna stödet utgående från barnets egna styrkor, behov och resurser, och stödet ska knyta an till barnets utvecklingsnivå och ålder. Dessutom är det personalens skyldighet att se till att varje barn får känna sig accepterat för den hen är, både individuellt och som gruppmedlem. Barnets utveckling ska stödjas genom uppmuntran och genom att barnet ges möjligheter att lyckas med uppgifter. På så vis stärks även barnets självbild. (Utbildningsstyrelsen, 2022, s. 58)

7.1.2 Barnets plan

Varje barn inom småbarnspedagogiken har rätt till en individuell plan. Utgångspunkten i barnets plan är det enskilda barnets individuella behov och resurser. Utformningen av planen ska därmed utgå från barnets bästa. De som bygger upp barnets plan är personalen som ansvarar för fostran, undervisning och vård inom småbarnspedagogiken, barnets vårdnadshavare och barnet själv. I planen ska det framgå hur man stödjer barnets uppväxt,

utveckling, lärande och välbefinnande, och planen ska utgöra grunden för hur man planerar verksamheten i hela barngruppen. Planen ska uppdateras årligen eller vid behov. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 9; Pihlaja & Viitala, Varhaiserityiskasvatus, 2018, ss. 110-113)

8 Personalens roll inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken har barnet rätt till målinriktad och systematisk fostran, vård och undervisning. Småbarnspedagogiken ska arbeta för jämlikhet mellan barnen och främja barnens rätt till en trygg uppväxt och barndom, samt förebygga marginalisering. Man utgår från barnets individuella utvecklingsnivå, styrkor, intressen och behov i planeringen av verksamheten. Personalen ska handleda barnet så att hen kan hitta och forma sin egen identitet, samt lära sig att samspela med andra i sin omgivning. Undervisningen ska utgå från barnets intressen, och barnet ska ges positiva upplevelser och lämpligt stöd för att lära sig nya saker och utvecklas. Det hör även till småbarnspedagogiken att stödja barnets vårdnadshavare, och tillsammans med dem främja barnets uppväxt, lärande och utveckling. (Davidsson & Juslin, 2021, ss. 8-9)

En del av det professionella förhållningssättet till utmanande situationer består i att personalen arbetar tillsammans på ett strukturerat sätt och gör upp strategier och planer för hur man hanterar utmanande situationer nästa gång de uppstår, samt att man stöttar varandra känslomässigt. Grunden för strategierna och planerna bör ligga i de erfarenheter man har från tidigare situationer. (Folkman, 1998, ss. 178-179; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 85-86; Kerola & Sipilä, 2017, s. 120)

Eftersom det utmanande beteendets karaktär är väldigt påfrestande för den som bemöts av det, är det viktigt att inte endast en person behöver ta ansvar för att bemöta de utmanande situationerna. Ur barnets synvinkel är det också viktigt att flera vuxna kan bemöta hen när hen genomgår en svår situation. På detta sätt blir barnet tryggt med fler än bara en vuxen. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 120)

Personalen behöver hålla i åtanke att den pedagogiska verksamheten syftar till att barnet ska utvecklas till en självständig individ, och då krävs noggrann handledning av personalen i de utmanande situationerna. Ett barn som har svårigheter att hantera sina känslor har även ett större behov av att få stöd av personalen. Personalens emotionella tillgänglighet eller emotionella frånvaro kan därför ha stor betydelse för hur barnet lär sig att uttrycka och reglera sina känslor. Barnet bör bli sakligt bemött av personalen, och respekterat för den hen

är. Vidare behöver personalen få stöd för att orka handla de utmanande situationerna, och bör därför aldrig lämnas ensamma i arbetet. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 15, 31-32; Folkman, 1998, ss. 87-88; Kerola & Sipilä, 2017, s. 120; Svedberg, 2019, s. 70)

Olsson & Olsson (2021) skriver att det förekommer att personalen känner sig maktlös i en del utmanande situationer, och att detta kan leda till att föräldrarna skuldbeläggs för barnets beteende. Man kanske anser att barnet beter sig utmanande till exempel på grund av att hen får för lite uppmärksamhet av sina föräldrar. Om man som personal har sådana farhågor är det viktigt att man tar upp dessa med föräldrarna, men det är också av stor betydelse att personalen grundligt analyserar den egna verksamhetens roll och huruvida det förekommer brister som bör åtgärdas i den. Att ogrundat skuldbelägga andra för barnets beteende kommer inte att leda till någon lösning på problemet. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 82-83)

För att orka ta sig an de utmanande situationerna som kan uppstå, är det viktigt att man som personal kommer ihåg att ingen är perfekt, och att man bara kan göra sitt bästa. I utmanande situationer krävs det emellertid att man är stark, både psykiskt och fysiskt, samt kvicktänkt och känslomässigt alert. Ibland kan man ångra hur man har agerat i den utmanande situationen, och då är det viktigt med reflektion, stöd från andra och att man kan förlåta sig själv. (Folkman, 1998, s. 179; Kerola & Sipilä, 2017, s. 121)

8.1 Samspelet mellan personal och barn

Samspel med andra innebär att man försöker tolka och förstå vad den andra personens agerande egentligen betyder. Hur man uppfattar ett barns agerande beror på hur man själv tolkar agerandet och vilken förutfattad bild man har av barnet. Barn vill uppleva att de blir sedda, bekräftade och accepterade, även de gånger då de uttrycker ilska och frustration. Då barn blir sedda främjas deras utveckling av en positiv självbild. (Kinge, 2016, ss. 15-16; Olsson & Olsson, 2021, ss. 77-78, 197)

Samspelet mellan personal och barn sker på flera olika sätt under dagen. Samspel kan till exempel ske i grupp, eller då personalen och barnet interagerar enskilt med varandra. Alla typer av samspel är viktiga för barnets utveckling, och personalens stöd är viktigt även i situationer då barnet samspekar med andra barn i gruppen. (Ahonen, 2015, s. 49) Personalen bör ha möjlighet att lyssna på barnets berättelser och funderingar, samt hens åsikter och känslor. Om barnet ges möjlighet att dela erfarenheter och åsikter med personalen får hen också möjlighet att öva sig på att sätta ord på känslor och tankar. (Davidsson & Juslin, 2021, s. 31)

Ett gott samspel mellan vuxna och barn inom småbarnspedagogiken är alltså viktigt. Dock kan samspelet påverkas av sambandet mellan de förväntningar man har och hur man agerar. Ett pedagogiskt samspel mellan personal och barn kan hjälpa barnet att bli medvetet om vilka målsättningar hen har, och för att nå dessa mål är det viktigt att samspelet utvecklas till en process där personalen och barnet arbetar tillsammans. Om den vuxne har förutfattade meningar eller fördomar som hen inte har reflekterat över, kan dessa påverka hur hen samspekar och kommunicerar med andra. Den vuxnes engagemang och bemötande gentemot det enskilda barnet kan påverka hur barnet kommer att börja se både på sig själv och på andra, nu och senare i livet. (Abrahamsen, 2006, ss. 144-145; Olsson & Olsson, 2021, ss. 77, 185)

Man utgår ofta från att den egna uppfattningen om en situation är korrekt. Detta kan leda till att man felaktigt upplever ett barns beteende som utmanande. Barn har alltid en orsak till att bete sig på ett visst vis, och de ser sällan sitt beteende som ett problem. Som vuxen behöver man kunna reflektera över varför barnet beter sig som hen gör. Det som den vuxne uppfattar som utmanande kan i själva verket vara barnets sätt att lösa ett problem. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 12-14; Kinge, 2016, ss. 15-16) I arbetet med barn är det även viktigt att man kommer ihåg att alla barn är unika och att de utvecklas i egen takt. Detta betyder att olika barn inte kan behandlas på samma sätt, eftersom de har olika förmågor. Det är helt enkelt inte rättvist att behandla alla barn lika. Man behöver alltid utgå från barnets egen kapacitet för att kunna ställa rättvisa krav på hen. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 130-131)

Hejlskov Elvén & Edfelt (2017) skriver att för att kunna ändra ett barns beteende, krävs det att barnet har rätt motivation för att göra en förändring. Detta betyder att man behöver fundera på hur man kan göra för att undvika det upplevda utmanande beteendet, på ett sätt som känns bra, motiverande och begripligt för barnet. Det kan till exempel handla om att man behöver kompromissa om något, eller göra förändringar i miljön runt barnet. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 12) Kinge (2016) å andra sidan, skriver att man inte kan förändra någon annan än sig själv. Om man vill uppnå en förändring hos barnet så behöver man först skapa en förändring hos sig själv och den egna inställningen, samspelet och relationen till barnet. Man behöver försöka förstå barnet, istället för att försöka korrigera barnet. (Kinge, 2016, s. 16) Barnet kan dock motiveras till samarbete genom att få uppmärksamhet och närhet, genom att bli förstådd och accepterad, genom att få bekräftelse, genom att få känna att hen blir respekterad för sina gränser och uppfattningar samt genom att hen får känna ovillkorlig kärlek. (Olsson & Olsson, 2021, s. 197)

Slutligen är det viktigt att barnet som betett sig utmanande snabbt kan komma tillbaka i balans, och att ingen skuldbeläggs för situationen och hur den utvecklades. Genom att försöka hjälpa barnet att använda sig av positiva handlingssätt, kan beteendet korrigeras. Med en grundlig utvärdering av situationen kan man uppnå förändring. Då har man även en bättre handlingsberedskap nästa gång en svår situation uppstår. Målet ska alltid vara att verksamheten ska kunna fortgå som vanligt även efter en utmanande situation. (Folkhälsan, 2023, s. 25; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 85; Kerola & Sipilä, 2017, s. 37; Olsson & Olsson, 2021, s. 197)

9 Att bemöta ett utmanande beteende

Enligt den humanistiska psykologin är möten mellan människor viktiga för hur personligheten utvecklas. En människas personlighet bekräftas genom återspegligen i andra människor. Detta betyder att barns personligheter kan utvecklas och förändras beroende på hur de blir bemötta av andra människor. Som personal inom småbarnspedagogik möter man ofta barn med olika beteendevariationer. Både barn med diagnoser och barn utan diagnoser, som ändå upplevs som utmanande. Som personal är det därför viktigt att man kan sätta sig in i barnets situation och försöka förstå varför barnet reagerar och beter sig på ett visst vis i en viss situation. (Abrahamsen, 2006, ss. 143-145; Kinge, 2016, ss. 15-16, 20, 25; Olsson & Olsson, 2021, ss. 12, 17)

Om beteendet till exempel ofta uppstår ute i sandlådan, behöver personalen utveckla strategier för att förutse och hantera beteendet. Dessa strategier kan bland annat handla om att vara mer uppmärksam, att se till att det inte är för många barn samtidigt i sandlådan eller att se till att det finns tillräckligt med leksaker och aktiviteter för alla barn. (Hemmeter et al., 2007, s. 344; Socialstyrelsen, 2010, s. 45)

För att kunna hantera och bemöta ett utmanande beteende krävs det att man hittar en konstruktiv lösning på problemet. Det finns inga färdiga svar på hur man löser utmanande situationer. För att hitta rätt lösningar behöver personalen prova olika strategier, utvärdera och vid behov igen prova nya strategier för att hitta de lösningar som fungerar bäst. På detta sätt kan man ge bäst individuellt stöd till barnet som utmanar. För att kunna hitta den rätta lösningen behöver bland annat varningstecken uppmärksammas i tid, så att den utmanande situationen kan avvärjas innan den uppstår. Man behöver även hjälpa barnet att hitta andra sätt att uttrycka sig på. Varningstecken kan till exempel vara förändringar i talet, som bland annat skrik, svordomar, höjd röst eller tystnad. Det kan också handla om förändringar i

känsloläget, som exempelvis irritation, upphetsning och ångest, eller förändringar i kroppsspråket, så som rastlöshet, spänd kropp, smällande i dörrar och tillbakadragenhet. (Folkman, 1998, s. 110; Kerola & Sipilä, 2017, ss. 19-20,22, 24; Rundell, u.d.; Socialstyrelsen, 2010, s. 45; Socialstyrelsen, 2015, s. 14)

Alla i barngruppen påverkas och stressas av ett barns utmanande beteende - det vill säga andra barn, personal, och även barnets föräldrar. För att i längden orka hantera utmanande situationer är det viktigt att man kan acceptera de känslor som uppstår under och efter ett utbrott eller en utmanande situation. Detta leder ofta till att det med tiden blir lättare att hantera det svåra beteendet eller den svåra situationen. Som personal är det också viktigt att man kan se bortom det utmanande beteendet, och istället fundera på hur man med pedagogiska metoder kommer åt beteendet, så att man kan vända beteendet och situationen mot en positiv utveckling. Detta är ytterst viktigt då det handlar om små barn som fortfarande utvecklas, eftersom det kan påverka barnets framtid. (Kerola & Sipilä, 2017, ss. 22-23, 33)

9.1 Att avbryta ett utmanande beteende

Det sägs ofta att ett oönskat beteende bör ignoreras, men utmanande beteenden kan vara av sådan natur att de inte alltid går att ignorera och måste därför avbrytas. Det är dock viktigt att man är medveten om hur man på bästa möjliga pedagogiska vis gör för att ingripa och avbryta dessa beteenden, eftersom ett ingripande alltid påverkar barnet. Dessutom är det fysiskt krävande för de vuxna som försöker hantera beteendesituationerna. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 28)

De situationer där utmanande beteenden förekommer är ofta mycket känsloladdade för alla inblandade. Det första steget man bör ta är att vara medveten om och acceptera de negativa känslorna och tankarna. Känslor som kan förekomma under och efter ett utbrott är bland annat ilska, besvikelse, en känsla av misslyckande, sårade känslor, ångest och andra psykiska påfrestningar. Även fysiska besvär, som huvudvärk eller illamående kan förekomma efter ett utåtagerande beteende. (Kerola & Sipilä, 2017, ss. 29, 33)

Ett ingripande då ett beteende blir utmanande kan ses som en första hjälp, medan att förebygga och hitta lösningar är det primära arbetet. Att observera varningstecken är viktigt för att kunna förebygga att en utmanande situation uppstår. Då man ingriper i en utmanande situation är det viktigt att man har en plan för vem som ska ingripa och att man samarbetar. Detta kräver att man funderar på hur var och en av de vuxna påverkar barnet - vem kan lugna barnet och vem blir barnet irriterat av? I en del fall kan man dock inte ta detta i beaktande,

och då finns inga andra alternativ än att den som just då råkar befinna sig i situationen ingriper. (Kerola & Sipilä, 2017, ss. 28-29, 33; Rundell, u.d.)

Därefter bör man fundera på *hur* man ska ingripa. Kanske räcker det med att man talar lugnt med barnet, eller använder sig av andra metoder som till exempel gester eller tecken? Hur nära barnet ska man befinna sig då man försöker ingripa? Nära eller en bit ifrån? Kan närmandet upplevas provocerande för barnet, eller är det lugnande? Behöver man förflytta sig till ett lugnare rum, eller går det att försöka fokusera på något annat? Är det nödvändigt att man håller fast barnet i ett tryggt grepp, för att barnet ska kunna lugna sig? Hur den vuxne bemöter beteendet är av stor vikt för hur beteendet fortlöper. Om beteendet möts med till exempel irritation eller ilska, så är det troligt att situationen blir ännu mer utmanande (Kerola & Sipilä, 2017, ss. 28-29)

9.2 Pedagogiska metoder för att undvika och hantera utmanande situationer

Som personal inom småbarnspedagogik är det viktigt att man vågar utsätta sig för, och ta itu med, barns utmanande beteenden. Barnet behöver lära sig skillnaden mellan känsla och handling, och att hitta andra sätt att uttrycka sig på, så att hen inte behöver använda sig av exempelvis våld. Varje situation behöver analyseras ur alla inblandades perspektiv. Man kan bland annat ställa sig frågor som hur man agerat i situationen, hur det kändes för barnet med det utmanande beteendet i denna situation, vad som fick barnet att reagera på detta vis och hur det kändes för den vuxne att agera som man gjorde. (Folkman, 1998, s. 112; Kerola & Sipilä, 2017, s. 24) Viktigt är att olika eventuella hälsoproblem hos barnet utesluts (Socialstyrelsen, 2015, s. 22).

Utmanande situationer kan vara väldigt stressande även för personalen, och stress och uppgivenhet kan ibland göra det svårt att bete sig professionellt. Situationer kan urarta på grund av den vuxnes känslor och beteende, eftersom man inte alltid kan tänka klart då man är stressad och uppvarvad. I sådana situationer är det viktigt att man kommer ihåg att utvärdera situationen i efterhand. På detta sätt kan man vara mer förberedd nästa gång och därmed agera annorlunda. (Folkman, 1998, s. 179; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 84)

Genom att göra en bedömning av problemens allvarsgrad kan man få reda på om det är nödvändigt att sätta in andra åtgärder för att hjälpa barnet. Man kan då ställa sig frågor som bland annat hurdant beteende det är fråga om, vad barnets avsikt är, vilka är konsekvenserna

av beteendet och hur reagerar barnet på personalens ingripande? (Socialstyrelsen, 2010, s. 43)

Om man lär sig samarbeta med barnet uppstår färre konflikter, och för att uppnå utsatta mål behöver personalen ställa rimliga krav på barnet. För att öka chansen till samarbete krävs det därför att man ökar begripligheten till kravet som ställs på barnet. Barnet behöver förstå varför man vill att hen ska göra på ett visst vis, och erbjudas begripliga regler och strukturer, samt förutsägbarhet. Inlärningen av positivt beteende stöds också av varma och trygga människorelationer och positiva modeller i barnets omgivning. (Beteendestörningar (barn och unga), 2021; Folkhälsan, 2023, s. 22; Folkman, 1998, s. 132; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 116, 118-119, 125-126; Socialstyrelsen, 2010, s. 46; Storbacka-Järvinen, 2021, s. 13)

Om personalen vet vilka situationer och aktiviteter som ofta leder till konflikter och utmanande beteenden, kan en lösning vara att personalen aktivt deltar i aktiviteterna och fungerar som den reglerande och styrande. På detta sätt hinner personalen följa med i situationen och kan därmed styra den så att den inte trappas upp ännu mera. Samtidigt kan man undvika att konflikter uppstår. Om personalen deltar i den fria leken behöver man ändå komma ihåg att inte hämma barnens fantasi och initiativtagande i leken. Personalens roll kan istället vara den som stödjer leken genom att hjälpa till att lösa problem och se till att leken kan vidareutvecklas. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 82–83; Socialstyrelsen, 2010, s. 45)

9.3 Lågaffektivt bemötande

Med lågaffektivt bemötande kan man förebygga och hantera utmanande beteenden, särskilt i situationer då barnet har en bristande förmåga att reglera sina egna känslor. Grundprincipen med lågaffektivt bemötande har fokus på att personalen bemöter *barnet* i den utmanande situationen, och inte beteendet. (Socialstyrelsen, 2015, ss. 46-47) Den amerikanske psykologen Silvan Tomkins myntade begreppet ”affekt smittar” på 1960-talet, och den italienske neurofysiologen Giacomo Rizzolatti upptäckte på 1990-talet att det aktivitetsmönster en person har i sin hjärna då hen utför en viss uppgift återspeglas i andra personers hjärnor. Det vill säga, då en person till exempel ler mot en annan, får den andra personen samma aktivitetsmönster i sin hjärna som om hen själv hade lett. Detta kan leda till att den andra personen också ler i verkligheten. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 78; Rundell, u.d.; Socialstyrelsen, 2015, s. 46)

Enligt Tomkins finns det nio medfödda känslouttryck, eller grundaffekter, som går att läsa i en människas ansiktsuttryck. Av dessa affekter är två positiva, en neutral och sex negativa. De positiva affekterna är intresse och glädje, den neutrala affekten är förvåning, och de negativa affekterna är ledsnad och förtvivlan, skam, rädsla, avsky, ilska samt avsmak. (Folkhälsan, 2023, s. 5-11; Olsson & Olsson, 2021, ss. 172-173)

Människors affekter smittar alltså av sig till varandra, och speciellt småbarn påverkas mycket av andra människors känslor och humör. Från ett och ett halvt års ålder har de flesta barn börjat utveckla förmågan att avskärma sig från andras känslor, men det gäller dock inte alla. En del människor har under hela livet svårt att skilja på egna känslor och andras. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 78-79)

Det lågaffektiva bemötandet sätter alltså fokus på hur personalen bemöter barnet i utmanande situationer. Om personalen kan reglera sina egna affekter kan man effektivt minska stressen som barnet känner, vilket kan leda till att situationen lugnas. (Socialstyrelsen, 2015, s. 47) Lugnande leenden och godkännande blickar lugnar barnet (Kerola & Sipilä, 2017, s. 29), medan utskällningar och ilska mot barnet kan smitta av sig på barnet. Detta kan vidare leda till att barnet tappar sin självkontroll och börjar gråta eller blir argt, och en konflikt kan uppstå. Detta gäller både i samspelet med vuxna och med andra barn. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 79)

En avslappnad och lugn stämning skapar positiva beteenden (Kerola & Sipilä, 2017, s. 30), och detta kan användas som ett verktyg för att trösta och skapa trygghet. Som personal är det viktigt att man tänker på det egna kroppsspråket och tonläget, eftersom en spänd kropp eller ett strängt tonläge kan trigga igång en situation mer, vilket leder till att en konflikt kan uppstå mellan personalen och barnet. Det kan vara svårt om det finns barn som oftare än andra hamnar i konflikter och situationer som går överstyr, men det är dock desto viktigare i sådana situationer. (Folkhälsan, 2023, s. 23; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 80-81; Socialstyrelsen, 2015, s. 47)

Lågaffektiva strategier man kan använda sig av i utmanande situationer är att inte kräva ögonkontakt. Ögonkontakten kan öka affektsmittan till barnet och kan därmed leda till att konflikten blir ännu svårare. Om man ändå tar ögonkontakt så bör man se till att den inte varar längre än tre sekunder, eftersom även detta ökar affektsmittan vilket vidare leder till att det blir svårt att vända situationen till något positivt. (Folkhälsan, 2023, s. 24; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 81-82)

Man kan även se till att man kommer ner i barnets höjd, men att man behåller ett avstånd till barnet så att hen inte blir stressad. Lugn andning och en lugn och avspänd kropp smittar också av sig till barnet. Mjuka och följsamma tag i barnet kan vara lugnande, medan fasthållning kan leda till en ökad spänning. Man kan även med fördel undvika att befinna sig rakt framför barnet, eftersom muskelspänningen smittar av sig mindre om man står med sidan mot varandra. Detta gör att barnet har lättare för att slappna av och behålla sin självkontroll. (Folkhälsan, 2023, s. 24; Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, ss. 82-83; Rundell, u.d.; Socialstyrelsen, 2015, s. 47)

I upptrappningsfasen av situationen kan det vara effektivt att försöka få barnet att fokusera på något annat. En bra metod är att bekräfta barnets känsla och därefter erbjuda något annat, eller försöka kompromissa med barnet om en bra lösning på problemet. (Hejlskov Elvén & Edfelt, 2017, s. 82; Rundell, u.d.)

9.4 Samtala med barn

Ett barn som har beteendesvårigheter har ofta ett stort behov av att bli sedd och få positiv uppmärksamhet, eftersom hen vanligtvis är väldigt ensam och lätt blir kritiserad och tillrättavisad av andra. Ett barn med utmanande beteende behöver även hjälp att bli medvetet om sina egna resurser, men även om sina svagheter, och detta kan vuxna hjälpa med genom att visa förståelse och genom att visa att barnet är accepterat som hen är. På detta sätt kan barnet lära sig olika sätt att hantera svåra situationer, så att samspelet med andra underlättas. (Heiskanen, Alasuutari, & Vehkakoski, 2018, s. 831; Kinge, 2016, ss. 87-92; Olsson & Olsson, 2021, s. 193)

För att kunna visa förståelse till en annan person krävs det att man har ett empatiskt förhållningssätt till denne. Att inom småbarnspedagogiken samtala med barn kan hjälpa att stödja barnets individuella utveckling och att förstå barnets känslor på ett emotionellt plan. Det kan även främja barnets språkutveckling, och barnet kan bli mer medvetet om sina egna resurser och om alternativa sätt att uttrycka sig på i svåra situationer. (Kinge, 2016, ss. 87-92; Olsson & Olsson, 2021, s. 195)

För att främja goda utvecklingsmöjligheter och goda sociala samspel behöver barnet lära sig att förstå sina egna känslor och att kunna förklara hur hen känner. För att möjliggöra detta krävs det att barnet ges möjlighet att berätta om sina känslor och rädslor. Detta görs genom att man skapar goda dialoger med barnet, och regelbundet samtalar med barnet under en

längre tidsperiod så att hen känner trygghet i samtalet med den vuxne. (Kinge, 2016, s. 30, 87-92; Olsson & Olsson, 2021, s. 196)

Ett barns beteende kan visa på bland annat oro, rädsla och otrygghet. Till exempel kan ett barn som tillrättavisas börja skratta provokativt. Detta skratt kan vara ett uttryck för barnets frustration över att hen inte klarar av att leva upp till de krav som hen ställs inför. Som vuxen behöver man kunna se bortom barnets yttre uttryck, och inte dra förhastade slutsatser eftersom detta endast leder till att barnets möjligheter till självförståelse och självinsikt försämras. (Olsson & Olsson, 2021, s. 196)

När ett barn betar sig utmanande kan det bero på att hen är överväldigad av känslor. I sådana fall är dialog och vägledning det bästa sättet att försöka nå barnet. Detta görs bäst genom att försöka nå barnet på det emotionella planet, och inte genom att försöka nå barnet på ett intellektuellt plan. Barnet kan helt enkelt inte på ett intellektuellt plan förstå att hen betar sig olämpligt. (Olsson & Olsson, 2021, s. 196)

9.5 Hur skapa positiv förändring

För att barnet ska kunna förändra sitt beteende behöver man vidta målmedvetna åtgärder och tro på att en förändring är möjlig. Personalen behöver också lära ut positiva sätt för hur barnet kan agera (Kerola & Sipilä, 2017, s. 53) Det är viktigt att barnet känner att personalen är förutsägbar och att personalen vågar finnas till hands för barnet, samt att man kan skapa tillit till barnet. Samtidigt är det också viktigt att personalen kan hjälpa barnet att våga ta egna beslut och att man stöttar barnets utveckling. (Folkman, 1998, s. 87)

Barnet behöver lära sig att var och en behöver ta ansvar för sina handlingar, och att allt barnet säger och gör påverkar andra runtomkring. Alla barn, speciellt barn med utmanande beteenden, behöver tidigt lära sig förhållandet mellan orsak och verkan, även om det är lättare sagt än gjort. De som fostrar barnet har i uppgift att stödja och inspirera barnet till inläring. För att lära ut orsak och verkan kan man ge positiv feedback, eller belöning, för beteenden som är önskvärda. På detta sätt kan barnet med tiden lära sig att ersätta det utmanande beteendet med ett annat, positivt, beteende. Belöningen bör dock vara tydlig och ha ett konkret syfte för barnet. (Ahonen, 2015, ss. 174-175; Kerola & Sipilä, 2017, ss. 53-54)

För det andra behöver man vara medveten om att all inläring sker i samspel med andra människor. Speciellt barn speglar sig själva och sina egna handlingar i andras reaktioner. För

en stark inlärningsförmåga behöver barnet en stark självkänsla. Om barnet bestraffas för beteenden som är oönskade resulterar det troligtvis i att barnet utvecklar en negativ självkänsla och därmed också en negativ inläring, samt en rädsla för sociala interaktioner. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 53)

I fråga om utmanande beteenden är blickar och uppmärksamhet bra pedagogiska metoder för att ge beröm, men även för att bestraffa. Det kan ofta bli missförstånd i det talade språket, speciellt i samband med utmanande beteenden. Då kan en bra metod vara att istället använda sig av blicken, eller att ge uppmärksamhet, för att förmedla ett budskap. En varm blick kan till exempel belöna ett önskat beteende, och det finns orsak för den vuxne att medvetet utveckla användningen av sin blick för att förstärka eller motverka vissa beteenden hos barnet. För att belöna önskat beteende kan man till exempel ta ögonkontakt med barnet, och för att undvika att ge uppmärksamhet till ett oönskat beteende undviker man ögonkontakt med barnet. (Folkman, 1998, s. 80; Kerola & Sipilä, 2017, ss. 55-57)

Slutligen behöver den vuxne lära sig att använda ordet *nej* mer sällan, eftersom barn med utmanande beteenden troligtvis får höra detta ord väldigt mycket och kan därför känna sig överbelastad med förbud och tillsägelser. Det kan till och med hända att barnet inte längre reagerar på ordet, eller att hen blir arg då ännu ett förbud kommer. Den vuxne behöver fundera på hur hen kan sätta gränser på ett positivt sätt och hur hen kan undvika att använda ordet *nej*. Samtidigt är det förstås viktigt att det finns regler och överenskommelser. (Kerola & Sipilä, 2017, s. 58)

9.5.1 Att arbeta lösningsorienterat

Den lösningsorienterade pedagogiken vill att barnets positiva lösningar på problem ska fungera som milstolpar som barnet kan känna stolthet över. För att framgångsrikt uppnå lösningar behövs det att man som personal kan ha ett lösningsorienterat förhållningssätt till problem. Det är vanligt att man fokuserar för mycket på problemet istället för att fokusera på möjliga lösningar. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 183-184, 186)

Lösningfokusering innefattar bland annat en målsättning, en medvetenhet om tidigare framsteg, analysering av framgångar och en förklaring till varför man lyckats, att man uppmärksammar styrkor och resurser samt visar uppskattning till de som bidragit till framgångar. Att fokusera på problemet bidrar ofta till att man fastnar i problematiken och därför inte kan se vilka möjligheter som finns till förändring. Att arbeta lösningsorienterat har visat sig ha positiva effekter som kan stödja utvecklingsprocessen hos barnet. Med en

lösningorienterad pedagogik kan man utveckla en fungerande dialog och ett respektfullt bemötande mellan personal och barn. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 184-185)

Det är lättare att samtala med barnet om man fokuserar på hans förmågor istället för att fokusera på hans brister. Detta innebär i sin tur att personalen tillsammans med barnet behöver fundera på hur man skapar lösningar utgående från barnets egna resurser och målsättningar. För att vidare utveckla barnets förmåga att själv lösa problem kan man försöka fokusera på och reflektera över de gånger då hen lyckats lösa svåra situationer på ett positivt sätt. Detta skapar glädje och tillfredsställelse för barnet, och kan bidra till att hans självbild förbättras och fortsatta utvecklingsmöjligheter ökar. (Olsson & Olsson, 2021, ss. 185-186)

För att vidare stödja barnet i att hantera svåra situationer och lösa problem behövs processfrågor. Dessa kan till exempel vara, vilka tillfällen har fungerat bra? Vad bidrog till att det fungerade bra just i den situationen? Hur har man gjort tidigare? Vem kan hjälpa oss just nu? De grundläggande orden som utgör grunden till frågorna är alltså - vad, när, hur, vem, vilka, på vilket sätt och om. (Olsson & Olsson, 2021, s. 186)

10 Sammanfattning av teoridelen

Småbarnspedagogiken är ofta den första arenan där barn får vara tillsammans i en grupp med andra barn. Småbarnspedagogiken har bland annat i uppgift att bereda grunden för barnets kommande utbildning, och den ska även stödja barnet i att utveckla social, emotionell och kommunikativ kompetens, samt lära sig att samspela med andra. Det är viktigt att den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken planeras enligt varje barns individuella behov, så att alla barn kan delta på sina egna villkor.

Varje barn inom småbarnspedagogiken har rätt till stödformer som främjar barnets individuella utveckling och behov. Om rätt stöd ges i rätt tid kan man undvika att barnets problem förvärras och blir svårare att hantera, och man undviker även att barnet riskerar att marginaliseras. I barnets plan ska det framgå hur man stödjer barnets uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Planen ska uppdateras vid behov, eller minst en gång per år.

Utmanande beteenden kan bestå av en blandning av flera olika negativa beteenden. Bland annat kan utmanande beteenden handla om explosivt beteende, trots, hyperaktivitet och svårigheter med känsloreglering. Det är ofta åskådaren som avgör vad som är ett utmanande

beteende och vad som inte är det, beroende på hur åskådaren själv reagerar på beteendet och vilka erfarenheter hen har sedan tidigare.

Barn med utmanande beteenden är sällan bara bråkstakar, utan de vill alltid förmedla något med sitt beteende. Det kan vara så att barnets reaktion har att göra med omgivande faktorer, och det är den vuxnes uppgift att försöka tolka vad barnet menar med sitt beteende. Barn har sällan de rätta verktygen för att kunna hantera sina känslor, speciellt i situationer som de upplever som svåra. På grund av detta har personalen inom småbarnspedagogiken en viktig uppgift i att försöka handleda barnet till att hitta andra sätt att uttrycka sig på, men det är också viktigt att personalen stödjer varandra under och efter de utmanande situationerna.

Att barn har ett utmanande beteende kan också bero på att barnet har en diagnos eller en funktionsnedsättning, eller så kan det bero på något somatiskt eller kognitivt. Somatiska bekymmer kan till exempel handla om att barnet är trött eller har ont i magen, medan kognitiva bekymmer kan vara att barnet hör dåligt. Det utmanande beteendet kan också bero på stora förändringar i barnets liv, som till exempel att någon närstående har dött, att barnets föräldrar ska skiljas, eller att barnet blir mobbat i småbarnspedagogiken. För att veta vad det utmanande beteendet beror på bör man ta reda på hur barnets livssituation ser ut, och hur barnet mår.

Ett utåtagerande beteende kan även ha att göra med ärftliga faktorer, eller missförhållanden i barnets uppväxtmiljö. Dock är utåtagerande, som bland annat att barnet slår, skriker eller bråkar, alltid ett sätt för barnet att ge utlopp för, och förmedla, känslor hen inte kan sätta ord på. Detta kan leda till att barnet utvecklar psykisk ohälsa som vuxen, om hen som liten inte får det stöd hen behöver och lär sig att sätta ord på sina känslor.

Barn som har ett aggressivt beteende kan ha färre vänner än andra barn, eftersom de upplevs som störande. Därför är det viktigt att man inom småbarnspedagogiken inte utesluter de utmanande barnen ur barngruppen, och att man stödjer dem så att de kan utveckla goda sociala och emotionella färdigheter. God social förmåga är en viktig skyddsfaktor för barn. Med en god social förmåga kan barnet förstå andra människor och känna empati. Även trygga hemförhållanden och att barnets goda sidor uppmärksammas är viktiga skyddsfaktorer. Om barnet ofta får höra negativa påståenden om hen själv kommer hans utvecklingsmöjligheter att kraftigt begränsas. Detta kan leda till att barnet får svårigheter senare i livet.

Inom småbarnspedagogiken samspekar barn och personal på olika sätt under dagens gång. Ett gott samspel mellan personal och barn är en viktig friskfaktor, och det är därför personal inom småbarnspedagogiken behöver lära sig strategier för att förebygga och bemöta barns utmanande beteenden. För att kunna ge rätt stöd till barnet som utmanar krävs det att personalen utvärderar de utmanande situationerna, och vid behov provar olika strategier tills man hittar den strategi som fungerar bäst för barnet i fråga. För att förebygga att utmanande situationer uppstår behöver man lära sig att se varningstecken, som bland annat kan vara att barnets tal förändras, att barnet höjer rösten eller att barnet blir irriterat.

Personer som arbetar med barn bör alltid komma ihåg att varje barn är unikt, och att barn utvecklas i egen takt. Detta betyder att man måste utgå från barnets individuella utvecklingsnivå och kapacitet under samspelet och i den dagliga verksamheten. Det är också viktigt att personer som arbetar med barn reflekterar över, och bearbetar, sina egna fördomar och förutfattade meningar, eftersom dessa kan påverka hur man samspekar med barnet.

Lågaffektivt bemötande är en effektiv metod att använda sig av i utmanande situationer. Då barnet är uppvarvat och argt är det viktigt att personerna runtomkring håller sig lugna, eftersom detta lugnar barnet. Beroende på hur man använder sitt kroppsspråk och sitt tonläge kan man påverka en situation på så vis att den antingen lugnas eller blir oroligare. Pedagogiska metoder för att hantera utmanande beteenden kan också till exempel vara att man lär sig att samarbeta med barnet. Detta kan man göra genom att se till att kraven som ställs på barnet inte är för svåra. Personalen kan också aktivt delta i bland annat den fria leken. Då kan man lättare notera varningstecken, och hinna avvärja en utmanande situation innan den uppstår.

För att kunna hjälpa barnet att lära sig nya beteenden och strategier, är det viktigt att man fokuserar på möjliga lösningar till de problem som finns, istället för att fokusera på problemet i sig. Att enbart fokusera på problemet kan göra att man fastnar i negativa tankemönster, och då har man inga förutsättningar för att kunna hjälpa barnet.

11 Empirisk del

I denna del av arbetet kommer jag att beskriva val av undersökningsmetod, urval, etik och så vidare. Jag har valt att intervjua fyra olika personer som arbetar på olika svenskspråkiga daghem i Österbotten. Personerna har alla olika befattningar inom småbarnspedagogiken.

Intervjuerna har hållits som djupintervjuer med öppna frågor, och respondenterna är anonyma. Så även deras arbetsplatser.

I följande underkapitel kommer jag att närmare beskriva varje enskild metod ur det teoretiska perspektivet, samt hur jag har använt mig av metoderna i fråga.

11.1 Metodval

I valet av metod behöver man fundera på det teoretiska perspektivet i undersökningen, och vilken frågeställningen är. Kvalitativa undersökningar bygger på att få en större förståelse för hur respondenterna tänker och tycker, medan kvantitativa undersökningar vill undersöka siffror och mera mätbara resultat. (Tidström & Nyberg, 2012, ss. 122-123, 125; Trost, 1997, ss. 10, 16-17; Wallén, 1996, s. 73)

De två vanligaste kvalitativa metoderna är observationer och intervjuer. Den kvalitativa metodiken karakteriseras ofta som bland annat djupintervjuer. En djupintervju vill ta reda på hur människan upplever olika fenomen. Djupintervjun kan vara rörlig, och behöver inte följa någon bestämd struktur. För att svaren på frågorna man ställer ska bli så tydliga som möjligt, är det viktigt att man kan anpassa frågorna efter varje respondent, och vid behov ställa följdfrågor. Intervjuaren behöver även kunna ge och ta under intervjuens gång, samtidigt som man behöver vara medveten om att de egna känslorna och erfarenheterna kan påverka både intervjufrågorna och hur man tolkar svaren. (Eliasson, 2013, s. 22, 26; Wallén, 1996, s. 76)

En tydlig nackdel med kvalitativa undersökningar är att de tar mycket tid av forskaren. På grund av detta blir antalet respondenter ofta få, vilket i sin tur leder till att svaren ofta blir svåra att generalisera. (Tidström & Nyberg, 2012, s. 126)

Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning med djupintervjuer, eftersom mina frågeställningar bland annat syftar till att ta reda på hur respondenterna upplever fenomenet utåtagerande beteenden och utmanande barn. Jag vill med hjälp av deras tankar och erfarenheter få en förståelse för hur småbarnspedagogiken tänker kring fenomenet, och hanterar det. Antalet respondenter har jag valt att hålla till fyra, för att undersökningen inte ska bli för stor och tidskrävande.

11.2 Urval

Då man gör ett urval behöver man fundera på vilken forskningsfråga man har, eftersom det är denna som avgör vilken grupp av människor som man är intresserad av att intervjua. Då man gör kvalitativa intervjuer finns inga direkta regler för hur man ska göra urval, men det finns ändå en del urvalsproblem som man behöver vara medveten om. Vid resultatrapporteringen måste man kunna redogöra för hur man gått tillväga för att få tag i respondenterna. Detta för att öka trovärdigheten i undersökningens resultat, och för att bevisa att resultatet inte endast beror på att man har intervjuat vissa utvalda personer. (Ahrne & Svensson, 2015, ss. 39-40) Om man har intervjuat fel typ av personer kan det leda till att hela undersökningen blir värdelös (Magne Holme & Krohn Solvang, 1991, s. 114).

Syftet med kvalitativa intervjuer är ju att lära sig mer om fenomenet man undersöker, därför är det viktigt att man bland annat intervjuar personer som kan antas ha mycket kunskap om ämnet i fråga. (Magne Holme & Krohn Solvang, 1991, s. 114)

Jag sökte respondenter från flera kommuner runt om i Österbotten, men hade svårt att få svar av de jag försökte kontakta. Jag sökte i första hand personer som arbetar som lärare inom småbarnspedagogik, men tidpunkten för intervjuerna inföll samtidigt som utvecklingssamtal och planering. Därmed var intresset att ställa upp på intervju mycket svårt.

På grund av svårigheterna att hitta respondenter blev jag därför tvungen att tänka om, och därför valde jag att även fråga andra än enbart lärare inom småbarnspedagogik. Jag tog själv kontakt med två av respondenterna. En av respondenterna blev utvald och tillfrågad av daghemmets föreståndare, och en respondent fick jag kontakt med via andra kanaler. Alla respondenter har erfarenhet av att arbeta inom småbarnspedagogiken.

11.3 Intervjuguide

En intervju bör vara välplanerad och den som intervjuar bör våga ställa både personliga och obehagliga frågor. Den som intervjuar ska kunna sätta sig in i respondentens sätt att tänka, även om man inte delar samma uppfattningar. Intervjuaren ska på ett nyfiket, aktivt och empatiskt sätt lyssna på vad respondenten säger, och hen ska kunna ställa frågor utan att vara ifrågasättande. (Eliasson, 2013, ss. 24-25; Trost, 1997, ss. 33-36)

Miljön där intervjun hålls ska vara en trygg plats för respondenten - en plats som är lugn och utan åhörare. Frågorna som ställs under intervjun bör vara formulerade i förväg, och intervjuaren kan med fördel lära sig frågorna utantill. På så vis kan man ge respondenten

möjlighet till att på ett naturligt sätt styra samtalets flöde. Viktigt är dock att frågorna inte är för många, på detta sätt undviker man att få ett för stort material, samtidigt som man inte tröttar ut respondenten. Före man planerar frågorna är det viktigt att man har läst in sig på ämnet i fråga, och att man har ett tydligt syfte. (Trost, 1997, ss. 42, 47-48)

Användning av röstinspelning har både för och nackdelar. Fördelarna med röstinspelning är att man kan lyssna på inspelningen om och om igen efter intervjun. På detta sätt kan man tyda bland annat tonlägen och pauser hos respondenten. Dessutom kan intervjuaren koncentrera sig på svaren, istället för att vara tvungen att både lyssna på respondenten och anteckna svaren samtidigt. Till nackdelarna hör bland annat att det tar tid att lyssna på inspelningarna och att inspelningen plötsligt kan avbrytas av en eller annan orsak. Viktigt är dock att alltid fråga respondenten om man får spela in det som sägs. Ett nej från respondenten bör alltid respekteras. (Eliasson, 2013, ss. 24-25; Tidström & Nyberg, 2012, s. 132; Trost, 1997, ss. 50-51)

Vidare är det viktigt att den som intervjuar har en klädsel som inte sticker ut, och som anpassats efter förhållandet till respondenten och miljön. Intervjuaren bör även vara medveten om sitt eget uppförande, eftersom hen kan ha ovanor som stör respondenten, vilket i sin tur stör intervjun. Sådant som kan anses störande är bland annat att intervjuaren inte tar ögonkontakt, att hen svär eller kliar sig i ansiktet upprepade gånger. (Trost, 1997, s. 54)

Före man påbörjar intervjuerna kan man med fördel göra en eller flera pilotintervjuer. Detta görs för att testa frågorna, intervjuteknik, inspelningsapparat och så vidare. På detta sätt får man till exempel en uppfattning om huruvida frågorna uppfattas på det sätt som man avsett, och man kan göra justeringar innan de riktiga intervjuerna börjar. (Tidström & Nyberg, 2012, ss. 130-131)

Jag började planera för intervjuerna redan under tiden jag skrev teoridelen. Jag anser att jag på så vis kunde skapa relevanta frågor till min undersökning. Långt före jag gjorde den första intervjun gjorde jag en pilotintervju med en person som har lång arbetserfarenhet inom småbarnspedagogiken. Därmed kunde jag effektivt testa mina frågor, och personen i fråga kunde också komma med synpunkter på frågorna och ifrågasätta vad frågan syftade till. Efter pilotintervjun kunde jag skala bort frågor som inte längre verkade relevanta för undersökningen och jag fick en uppfattning om hur lång tid jag behövde avvara för varje intervju. Slutligen hade jag sju huvudfrågor, med följdfrågor, som jag ställde respondenterna.

Under intervjuerna ställde jag bland annat frågor om respondenternas egna upplevelser och erfarenheter av utmanande och utåtagerande beteenden, och hur de själva reagerar under utmanande situationer. Jag frågade också hur man på arbetsplatsen ingriper i utmanande situationer, om det finns en specifik handlingsplan och huruvida personalen får utbildning i ämnet i fråga. Slutligen ville jag också ta reda på hur man stödjer de utmanande barnen, och även hur respondenterna upplever stödet från kollegor och förmän.

Jag testade även att banda in pilotintervjun, men valde att inte använda mig av den metoden under intervjuerna, eftersom jag ansåg att det gick åt onödig tid att få igång inspelningsfunktionen på min mobil, och det blev ett onödigt och störande moment i situationen.

11.3.1 Genomförande av intervjuer

Före jag gjorde mina intervjuer ansökte jag om forskningslov av cheferna för småbarnspedagogik i varje aktuell kommun. Jag beskrev undersökningens ämne och mina frågeställningar, både till cheferna och till respondenterna.

Två av intervjuerna skedde via digitala kanaler, på grund av att det passade både mig och respondenterna bäst så. De två övriga intervjuerna skedde via personliga möten, på respondenternas arbetsplats.

Under intervjuernas gång förde jag anteckningar över vad respondenten svarade och berättade. Dessa anteckningar renskrev jag sedan genast efter avslutad intervju. Detta var ett medvetet val, eftersom jag ville ha mötet i färskt minne under renskrivningen.

Jag försökte tänka på att vara så neutral som möjligt under intervjuerna, och att inte själv bidra med för många synpunkter och tankar. Ändå krävdes det att jag till viss del höll samtalen, så att säga, flytande, för att respondenterna lättare skulle komma underfund med sina egna åsikter och tankar.

11.4 Kvalitativ analys

Att analysera den kvalitativa intervjun är tidskrävande och omständligt, eftersom det är en krävande process att få ner intervjuerna i text. Det kan dessutom vara så att den som intervjuat inte noterar eller förstår tonlägen eller uttryck hos respondenten. Då kan det vara svårt att på ett tydligt sätt formulera det som sagts under intervjun. En metod man kan använda för att förebygga detta är att sända utskriften och den inspelade intervjun till

respondenten, så att hen kan bedöma om intervjuaren har uppfattat informationen rätt. (Magne Holme & Krohn Solvang, 1991, ss. 117-118)

Jag har inte ifrågasatt respondenternas svar, utan helt och hållet förlitat mig på att det de berättat stämmer och att de har talat utifrån egna erfarenheter och känslor. Jag har aktivt lyssnat och försökt tolka och förstå respondenternas svar.

11.5 Validitet och reliabilitet

Med reliabilitet menas tillförlitligheten av undersökningen. Själva idén med reliabilitet är att man undersöker något mätbart. Detta är dock inget man strävar efter under kvalitativa intervjuer, och av den anledningen blir det svårt att tala om reliabilitet vid kvalitativa intervjuer. (Trost, 1997, ss. 99-100)

Med validitet menas giltighet eller trovärdighet, att frågan man ställer mäter det som den är avsedd att mäta. Vid kvalitativa intervjuer vill man få reda på vad respondenten menar, och att försöka förstå detta. Tanken med validitet och reliabilitet kommer ursprungligen från kvantitativa metoder, och därför blir dessa begrepp annorlunda, och svårare, vid kvalitativa metoder. (Trost, 1997, ss. 101-102)

Vid kvalitativa undersökningar är trovärdigheten ett problem, eftersom man måste kunna bevisa att data och analyser av undersökningen är trovärdiga och insamlade på ett relevant sätt (Trost, 1997, s. 102).

Jag har som sagt förlitat mig på att respondenterna svarat på mina frågor utifrån deras egna perspektiv och erfarenheter. Eftersom jag enbart talat med personer som har erfarenhet av barn, småbarnspedagogik och utmanande beteenden anser jag att svaren jag fått är tillförlitliga och trovärdiga. Det hade även gått att göra undersökningen med enkäter, men då hade man inte kunnat diskutera frågorna mera ingående, och respondenterna hade inte kunnat ge samma, djupa svar som de gjort under intervjuerna. Detta hade knappast påverkat trovärdigheten i undersökningen, men eftersom en av mina frågeställningar handlade om personalens upplevelser av utmanande beteenden hade enkäter inte fungerat lika bra som metod.

11.6 Etiskt förhållande

Etik handlar om läran om det goda och hur man bör agera (Wallén, 1996, s. 129). Under en intervju har respondenten rätt till integritet och värdighet. Detta gäller från den första kontakten tills det att undersökningen är klar och materialet förvaras. Respondenten behöver också ge sitt samtycke till att bli intervjuad. (Trost, 1997, ss. 92-93)

Tystnadsplikt ska alltid gälla då man intervjuar, och respondenten har rätt att inte svara på frågor, och att också avbryta intervjun om hen vill. Dock behöver respondenten vara medveten om att det under en intervju kommer att ställas frågor, som hen förväntas svara på. (Trost, 1997, ss. 92-93)

Alla respondenter har frivilligt ställt upp, och jag har både vid förfrågan och före intervjun börjat förtydligt att de, bortsett från tydliggörande av befattning, är helt och hållet anonyma.

12 Resultat av intervjuer

Som följande kommer jag att sammanfatta svaren jag fick av respondenterna under intervjuerna, och tolka resultatet av dessa. Sammanfattningen sker på så vis att respondenternas identiteter och arbetsplatser är anonyma. Respondenterna har olika utbildningar och befattningar inom småbarnspedagogiken. De har också olika lång arbetserfarenhet och arbetar inom två olika kommuner i Österbotten. Jag anser att detta ger ett visst djup i intervjuerna och resultatet.

Respondent 1 är utbildad socionom, och anställd som lärare inom småbarnspedagogik. Respondent 2 är gruppassistenta. Respondent 3 är utbildad lärare inom småbarnspedagogik. Respondent 4 är utbildad socionom och arbetar som pedagogisk ledare.

Jag ville med mina intervjuer bland annat ta reda på hur personal inom småbarnspedagogik upplever utmanande och utåtagerande beteenden, vilka erfarenheter de har och hur man på arbetsplatsen stödjer barn som utmanar, samt hur man hanterar utmanande situationer.

Intervjufrågorna finns som bilaga i slutet av detta arbete.

12.1 Sammanfattning av intervjuer

Två av respondenterna säger att det första de tänker på, då de tänker på utmanande beteenden hos barn, är att barnet inte får tillräckligt med stöd och hjälp, och att en situation eller ett

krav är för svårt för barnet att hantera. Två av respondenterna säger att det första de tänker på, och det de påverkas mest av, är höga ljud och skrik. Ljud som egentligen inte betyder något. Detta är det jobbigaste utåtagerande beteendet. En av respondenterna säger att hen kan känna att det är svårt att behålla lugnet i sådana situationer.

”I sådana situationer är det svårast att hålla sig lugn. Överlag vid utmanande situationer är det att behålla lugnet och tålamodet som är svårast.”

Den andra respondenten säger även att hyperaktivitet är jobbigt - då barnet springer runt och det är svårt att få kontakt med hen. Alla respondenter nämner utåtagerande mot andra barn, som bland annat slag, skrik och spottande, som problematiskt och svårt.

De vanligaste situationerna då utmanande beteenden uppstår har respondenterna lite olika åsikter om. En respondent upplever att den vanligaste situationen är under den fria leken, då konflikter mellan barnen lätt kan uppstå, och då barnet stöter på motgångar. En annan respondent håller med, och upplever även att det är i situationer då barnet inte får som hen vill, eller då hen behöver göra något som hen inte vill göra, eller då något går fel eller inte blir som barnet tänkt sig, som beteendet blir utmanande. En tredje respondent säger att utåtagerande kan bero på att barnet har låg impuls kontroll, eller att barnet inte kan sätta ord på sina känslor. Hen säger också att utåtagerande kan bero på att barnet inte förstår information, eller att barnet är på fel plats i barngruppen. Till exempel att barnet sitter bredvid ett barn hen inte kommer överens med. En fjärde respondent säger att övergångar är situationer då utmanande beteenden ofta uppstår. Övergångar kan bland annat vara att avsluta en aktivitet, att gå ut eller att städa undan efter leken.

Alla respondenter nämner dock språksvårigheter, som sen språkutveckling och att barnet inte kan göra sig förstådd, som en orsak till att ett beteende kan bli utåtagerande.

”Om barnet har svårigheter att göra sig förstådd är det viktigt att hen tidigt får hjälp av specialbarnträdgårdsläraren. På så vis kan man effektivt förebygga stora problem. Det är bättre att börja för tidigt med förebyggande insatser, än att man väntar till exempel tills barnet går i skola. Kriterierna för att få hjälp av specialbarnträdgårdslärare är inte höga, tröskeln till hjälp ska vara låg.”

”Man behöver lära känna barnet och hens behov och unika beteende för att veta vad hen menar med sina handlingar”

En av respondenterna säger att hen under sin utbildning har gått kurs i hur man bemöter utmanande barn. Dock handlade denna kurs om barn med diagnoser. En annan av respondenterna har under studietiden gått en kurs som drogs av en psykolog. Den kursen handlade om olika typer av beteenden. En tredje respondent har gått kurser i lågaffektivt bemötande, och tycker att detta är en väldigt effektiv metod att använda sig av i utmanande situationer. En av respondenterna säger att hen inte kan komma ihåg att det funnits kurser om utmanande beteenden under sin studietid.

Alla respondenter säger att de har möjlighet att gå ”Se barnet”-kurser två gånger per år, men dessa kurser handlar om olika saker varje gång. Två av respondenterna nämner lågaffektivt bemötande som något viktigt att lära sig, och som även ”Se barnet”-kurserna brukar ta upp. Problemet med kurserna är att alla inte har möjlighet att delta, och därför kan det vara svårt att implementera det man lärt sig i verkligheten.

”...de som inte varit med på kursen kanske inte riktigt förstår varför man ska göra vissa förändringar.”

Alla respondenter är överens om att man lär sig bäst genom erfarenhet och av att se hur andra gör och vad som fungerar bäst med barnet i fråga.

”...man behöver nog ändå lära sig av erfarenhet, eftersom alla barn och situationer är så olika.”

” Man behöver komma ihåg att alla barn är olika, och man måste lära sig vartefter vad som fungerar med vilket barn, och vad som inte fungerar. Det kan krävas att man använder sig av olika metoder med olika barn.”

Tre av respondenterna säger att de upplever att utmanande beteenden och utåtagerande beteenden blir allt vanligare. En av respondenterna säger att det skulle vara bra om utbildningen utvecklades i samma takt som samhället. Detta kunde kanske göras till exempel genom att man efter en tid i arbetslivet skulle ha möjlighet att ge feedback till skolan om vad man saknat under utbildningen.

De tre respondenterna har inga direkta svar på varför barns beteenden blivit mera utmanande, men de har alla en idé om att det har med samhället att göra. Samhället i sig är mera stressat nu än det var för cirka 15 år sedan, och det märks på barnen. Till exempel verkar det finnas lite tid för barnen att bara få ta det lugnt och slappna av. De är på daghemmet under dagarna,

där man har många program och aktiviteter, och på kvällarna har de ofta olika fritidsaktiviteter och hobbyer som de deltar i.

”...därför hinner barnen aldrig komma ner i varv, vilket också kan märkas på vilan då det till och med kan vara svårt för en del barn att slappna av bara en halv timme.”

Alla respondenter säger att det inte finns någon fysisk handlingsplan på arbetsplatsen över hur man hanterar utmanande situationer. De flesta säger dock att det skulle vara en bra idé att ha en handlingsplan att ta till vid behov. Alla säger att personalens samarbete är bra, att man stödjer varandra och att alla vet vad som krävs i utmanande situationer. Det är viktigt att personalen håller samma linje. Utvärderingar av utmanande situationer görs vid behov, säger tre av respondenterna. Då kan man diskutera vad som fungerat bra, vad som fungerat dåligt, och vad man ska testa eller göra annorlunda nästa gång. Detta görs både personalen sinsemellan, och vid behov även med till exempel pedagogisk ledare eller specialbarntädgårdslärare. De flesta respondenter nämner stödet från och samarbetet med specialbarntädgårdslärare, pedagogisk ledare och terapeuter som viktigt, och också som något som fungerar bra. En respondent säger att man inte gör utvärderingar på daghemmet, men att svåra situationer gott kunde utvärderas i efterhand. Däremot gör man kartläggningar vid utmanande situationer. Två av respondenterna säger att tiden för att göra utvärderingar tyvärr är en bristvara.

”...det finns en pedagogisk handledare som man också kan bolla tankar och idéer med. Det känns bra att man kan bolla med någon som kommer ”utifrån” och som ser varje situation med andra ögon och ur andra perspektiv. Då kan man också få olika tips på problemlösning.”

Respondenterna har ungefär samma tankar om hur man hanterar och förebygger utmanande situationer och utåtagerande.

”Vid bråk eller våld barn emellan så går vi mellan dem och sedan diskuterar vi situationen - hur det blev sådär och hur man kunde göra annorlunda, någon ber om förlåtelse om det går. Vid behov tar vi barnen skilt och diskuterar med var och en. Om barnet ofta är utåtagerande eller utmanande så diskuterar man ofta med föräldern hur man kan gå tillväga så att alla följer samma linje. Vi tar även råd av specialbarntädgårdsläraren om vi behöver. Ifall situationen är extra utmanande, om barnet slår vilt omkring sig och utsätter andra barn för risk, så behöver man kanske fysiskt lugna ner, föra undan och låta barnet lugna ner sig lite avskilt.”

”Om barnet har ett utbrott så backar man och väntar ut det tills att hen har lugnat sig själv så pass att man kan prata med barnet. Då försöker man reda ut vad som utlöste utbrottet och eventuellt hitta en lösning på problemet. Ifall barnet har ett utbrott nära andra barn kan man ta barnet till en annan plats eller de andra barnen utom synhåll. Om barnet med utbrott slår andra barn så stoppar man det och eventuellt bär man bort barnet. Det gäller att vara lugn själv och tala med lugn röst, alltså lågaffektivt bemötande. Detta kan vara svårt i vissa situationer, om man till exempel inte är nära barnet och man ser att barnet försöker slå ett annat barn kan man ju behöva ropa 'stopp' och att barnet ska sluta. Det viktiga är att inte försöka hålla fast barnet vid ett utbrott utan att vänta ut det på avstånd.”

” För att hantera utmanande situationer brukar de vuxna i gruppen till exempel sätta sig emellan de barn som inte kommer överens, eller så lugnar man ett barn genom att till exempel lugnt sätta handen på barnets hand. Man försöker att inte göra så stor sak av hur barnet beter sig, och det gör man genom att inte benämna beteendet eller säga något negativt om barnet eller beteendet. Vid till exempel ett utbrott kan man ta bort barnet från situationen, och sen då barnet har lugnat sig så kan man försöka prata med barnet om vad hen kände, varför hen gjorde som hen gjorde och vad hen kunde ha gjort annorlunda. Det är viktigt att låta barnet själv få komma fram till lösningen.”

” För att undvika utmanande situationer har man bland annat delat upp samlingarna i två eller tre grupper. Detta har man börjat med på grund av att det totala antalet barn i gruppen är så stort, och ett antal barn inte alls kommer överens. Det är helt enkelt lugnare för alla om man har uppdelade samlingar. Tidigare fick de barn som ofta var utåtagerande inte vara med, men det har man slutat med. Alla får vara med nu, men man försöker istället dela upp barngruppen i mindre grupper så att de barn som man vet inte kommer överens inte behöver se varandra så mycket under dagen.”

Tre av respondenterna nämner även att en del barn får ha egna regler, till exempel att de kan få sitta i en vuxens famn under måltider, om det behövs. De säger att de barn som har utmanande beteenden behöver få ha en del egna regler för att verksamheten ska fungera. Det är trots allt barnen som verksamheten ska byggas och planeras runt, inte barnen som ska anpassa sig till verksamheten.

”Man arbetar enligt inkluderande principer i daghemmen, vilket betyder att alla får vara med på sina egna villkor. Det är ju trots allt inte barnet som ska ändra sig då hen är på dagis, utan daghemsverksamheten som ska anpassas enligt barnet.”

För att stödja de barn vars beteende är utmanande på grund av språksvårigheter, säger en respondent att man ofta påminner barnen om att använda ord istället för att till exempel slå eller skrika. En annan respondent säger att en metod för att undvika utbrott kan vara att man försöker distrahera barnet med till exempel en aktivitet som barnet tycker om.

För att förebygga att ett barn blir "svartmålat", eller får en negativ stämpel i gruppen, är det bra att försöka dela upp barngruppen i smågrupper, och att man pratar positivt om barnet i fråga så att andra barn och barnet själv hör. Det är även viktigt att barnets föräldrar får höra positiva saker om sitt barn. En annan sak man kan göra för att förebygga att ett barn får en negativ stämpel, är att arbeta med olika teman. Detta kan till exempel vara kompistema eller känslotema. Detta är något som passar alla barn, oavsett ålder. Att undvika att ta bort barnet ur sammanhanget är också en bra metod för att barnet inte ska få en negativ stämpel av personal eller övriga barn. Istället kan man försöka fokusera på barnets positiva sidor, och försöka stärka barnets självkänsla.

"Med barn som utmanar är det viktigt att man kommer ihåg att ansvaret aldrig ligger hos barnet, utan att det är de vuxna på avdelningen som har ansvar över att förstå vad barnet menar och vill, och att hjälpa barnet."

Alla respondenter upplever att de får stöd av sina kollegor vid utmanande situationer, och att personalen byter av varandra så att de utmanande situationerna inte alltid faller på en och samma person. Det kan ibland också vara bra för barnet att personalen byter av varandra, eftersom man på så vis kan bryta av stämningen och barnet kan lugna sig.

"Alla kan ha dagar då man, av en eller annan orsak, inte orkar ta de svåra situationerna. Då är det viktigt att man har kollegor som stöttar. Det är också en del av att vara professionell - att man kan turas om och dela på ansvaret under de utmanande stunderna."

Några respondenter nämner gruppstorlekarna som problematiska, och anser att det är mycket bättre att dela upp barngruppen i mindre grupper. Särskilt för barn som har utmanande beteenden är smågrupper optimalt. En respondent säger även att vikarier är ett problem för barn med utmanande beteenden.

"Om det behövs vikarier borde man försöka pussla så att barnet med det utmanande beteendet får en personal som hen känner sedan tidigare, och vikarien hoppar in på en annan avdelning eller grupp istället."

En respondent säger att till och med små saker kan göra att ett beteende blir utmanande. Till exempel att barnet känner sig utanför i gruppen. Det behöver inte alltid handla om att barnet har en diagnos eller ett stort och märkbart problem. Utmaningen för den vuxne är att kunna förstå vad som gör att barnet gör som hen gör - orsaken bakom beteendet. Barnet ska dessutom alltid känna att hen är välkommen tillbaka i leken även efter ett utbrott.

Flera av respondenterna säger att diagnoserna och de utmanande beteendena har blivit vanligare. En av respondenterna anser att man nuförtiden ofta söker efter en diagnos som svar på problemet. Detta gör även föräldrar, och de kan även själva sätta stämplor på sina barn innan en ordentlig utredning blivit gjord. En annan respondent funderar varför det har blivit så? Kan det ha med alla sociala medier, eller samhället, att göra?

”...barn ska få vara barn, utan stämplor och diagnoser, och varje barn ska få en chans. Även om barnet har haft ett väldigt utmanande beteende som liten, så kan beteendet ”växa bort” då barnet blir äldre. Det är också viktigt att komma ihåg att alla barn testat sina gränser i något skede av livet, och utmanade beteenden hör till barnets utveckling.”

13 Resultatdiskussion

Syftet med detta arbete var att undersöka hur man som professionell hanterar barns utåtagerande beteenden för att stödja barnen i deras utveckling, samt att beskriva fenomenet utmanande beteenden och vad de kan bero på. Mina frågeställningar var vad som kännetecknar ett utmanande beteende och vad det kan bero på, hur personal inom småbarnspedagogik stödjer barn med utåtagerande beteenden, om personalens arbetsmetoder stämmer överens med det man kan ta del av i litteraturen samt hur personalen upplever utmanande, och framför allt utåtagerande, beteenden.

Jag har under arbetets gång utgått från utåtagerande beteenden hos barn. Under intervjuerna märkte jag att respondenterna har mycket kunskap om barn som utmanar, såväl teoretisk som praktisk. Svaren respondenterna gav mig under intervjuerna stämmer väl överens med det som jag har tagit del av i litteraturen. Utmanande beteenden är dock inget okänt eller nytt fenomen, därmed finns det gott om information om ämnet.

Respondenternas egna svar på hur de upplever utåtagerande och utmanande barn varierade ganska mycket. Höga ljud och fysiskt våld var beteenden som respondenterna tydligt poängterade som svåra beteenden att hantera. Detta svar återspeglas i litteraturen, som säger att det typiska beteendet vid utåtagerande är olika former av fysiskt våld - både sådant våld

som direkt skadar barnet själv, men också våld som är menat att skada andra runtomkring barnet. Utåtagerande kan enligt litteraturen också kännetecknas av skrik och höga ljud.

Även om det finns vissa skillnader i respondenternas svar på hur de bemöter och stödjer barn med utåtagerande beteenden, så kan man ändå säga att de alla hade samma grund i sina svar. Alla fyra svarade att man i utmanande situationer försöker kontrollera situationen på så vis att man antingen försöker lugna det utmanande barnet på plats, eller förflytta hen till en lugnare plats bort från andra.

Något som alla svarade var dock vikten av det stöd barnet i fråga är i behov av. Eftersom barns förmåga att uttrycka känslor inte är lika utvecklat som hos en vuxen, är det därför viktigt att barnet lär sig att uttrycka sig på ett sätt som till exempel inte skadar andra, och på ett sätt som andra personer lätt kan tolka och förstå. Med en trygg vuxen kan barnet lära sig detta, men det kräver att den vuxna kan och vågar visa alternativa sätt att uttrycka sig på. I litteraturen kan man ta del av metoden lågaffektivt bemötande, som är en effektiv metod att använda sig av för att lugna ner en utmanande situation. Denna metod ger också det utmanande barnet en trygg modell som hen kan lära sig att använda sig av i jobbiga situationer. För att kontrollera och lugna ner en utmanande situation, samt undvika att någon skadas, är det också bra om det utmanande barnet har möjlighet att tillsammans med en trygg vuxen dra sig tillbaka till en lugnare plats.

Alla respondenter säger att dagens gruppstorlekar är ett bekymmer, speciellt för de barn som ofta är utmanande. Därför delar man ibland på gruppen och arbetar istället i smågrupper. Respondenterna säger att man inte utesluter de utmanande barnen ur gruppen eller aktiviteterna, utan alla barn får delta på sina egna villkor och man anpassar program och aktiviteter enligt barnen. Enligt Lagen om småbarnspedagogik och Grunderna för planen för småbarnspedagogik har alla barn rätt till likabehandling, och rätt att delta i en verksamhet som utgår från barnens enskilda behov och utvecklingsnivå. Vidare kan man läsa i litteraturen att det är viktigt att det utmanande barnet inte blir orättvist behandlat, eller uteslutet ur gruppen, och att hen alltid är välkommet tillbaka i leken även efter en utmanande situation. Detta ansåg även respondenterna vara viktigt för det utmanande barnet.

Gav intervjuerna mig svar på mina frågeställningar? Det vill jag påstå att de gjorde. Det jag ville undersöka var personalens upplevelser, hur man i praktiken stödjer och hanterar barn som utmanar med utåtagerande beteenden samt om man inom småbarnspedagogiken använder sig av de pedagogiska metoder som beskrivs i litteraturen. Jag kan utgående från intervjuerna konstatera att personerna jag intervjuat har tydliga och goda kunskaper om

utmanande och utåtagerande beteenden, trots att ingen av dem ansåg att de har fått någon egentlig utbildning i ämnet. Deras svar och erfarenheter kan lätt kopplas till det som jag har tagit del av i litteraturen.

Alla var överens om att utmanande och utåtagerande beteenden blir vanligare och vanligare, vilket kan vara en orsak till att alla respondenter har praktisk erfarenhet av barn med detta beteende, trots att några av dem inte har hunnit arbeta särskilt länge inom branschen ännu.

14 Kritisk granskning

Hade jag kunnat göra denna undersökning annorlunda? Jag hade till en början enbart tänkt intervjua socionomer och lärare inom småbarnspedagogik. Jag ville också försöka hitta fler än fyra personer att intervjua. Men det var svårt att hitta tillräckligt många personer med de specifika befattningarna, som ville ställa upp. Därav valde jag att intervjua personer med olika befattningar och olika roller i barngrupperna. Även om detta gav en viss nyans av vad personal inom småbarnspedagogik upplever och vilka kunskaper var och en har, så skulle resultatet troligtvis ha blivit lite annorlunda om alla respondenter hade haft samma typ av utbildning och befattning. Om det i slutändan hade spelat någon roll för undersökningen tror jag inte.

Dock anser jag att denna undersökning inte skulle ha kunnat göras med hjälp av enkäter, eftersom den är så beroende av att respondenterna fritt får formulera sina tankar och svar. Däremot hade den kunnat göras som en litteraturstudie, men eftersom det redan finns åtminstone ett sådant examensarbete om ämnet, ansåg jag att det var desto viktigare att jag fick träffa personer som har arbetserfarenhet, och som med egna ord kan berätta om deras upplevelser och kunskaper om utmanande beteenden. Vad jag ytterligare hade kunnat fråga under intervjuerna var huruvida respondenterna upplever att man inom personalen upplever och reagerar på utåtagerande beteenden olika, samt mera ingående utreda och analysera vilka känslor respondenterna upplever då de utsätts för utåtagerande beteenden.

Under arbetet med teoridelen hade jag svårt att hålla mig inom ramarna för avgränsningarna och frågeställningarna. Det finns litteratur i mängd och massor om detta ämne, och det finns flera olika faktorer som påverkar det utmanande beteendet. Jag hade svårt att sälla bort det jag ansåg vara mindre viktigt, och svårt att behålla det som jag ansåg vara viktigt eftersom så många faktorer direkt påverkar varandra. Jag borde ha satt mig djupare in i ämnet före jag började skriva. På så vis hade jag haft lättare att hålla mig inom ramarna och arbetet hade

fått en tydligare struktur. Det hade också varit bra att på förhand ta reda på vad andra, som behandlat samma ämne, skrivit om i sina examensarbetet. På så vis hade jag lättare kunnat vinkla mitt arbete i en helt ny riktning.

15 Slutdiskussion

Syftet med denna undersökning har varit att belysa personalens upplevelser av utåtagerande beteenden hos barn inom småbarnspedagogiken, och hur man arbetar för att på bästa vis stödja dessa barn i deras utveckling. Jag har velat ta reda på vilka kunskaper personalen har om fenomenet utmanande och utåtagerande beteenden, och vilka känslor och tankar som personalen känner angående detta fenomen. Undersökningen utfördes som en kvalitativ studie och mina frågeställningar som jag ville besvara var vad som kännetecknar ett utmanande, utåtagerande, beteende och vad det kan bero på, hur personalen inom småbarnspedagogik stödjer och bemöter barn vars beteenden är utåtagerande, huruvida deras arbetsmetoder stämmer överens med de pedagogiska metoder som beskrivs i litteraturen, samt hur personalen inom småbarnspedagogik upplever utåtagerande beteenden.

I teoridelen har jag försökt förkovra mig i det utmanande beteendet som fenomen, för att ha ett bra underlag till mina frågeställningar och till mina intervjuer. Det har inte varit svårt att hitta relevant litteratur om ämnet i fråga. Däremot har det varit svårt att avgränsa till vad som är relevant för just denna undersökning, på grund av att utmanande beteenden påverkas av så många olika faktorer i barns liv, miljö och utveckling.

Respondenternas svar under intervjuerna har jag försökt återspegla i litteraturen som jag tagit del av, och jag anser att deras svar, tankar och erfarenheter stämmer väl överens med litteraturen. Utmanande beteenden som fenomen blir enligt respondenterna allt vanligare - kan det ha att göra med att samhället utvecklas i en sådan takt att det direkt påverkar människors stressnivåer? Även diagnoser hos barn anser respondenterna blir allt vanligare. Enligt litteraturen och respondenterna kan man starkt koppla ihop diagnoser med utåtagerande beteenden. Detta är dock något som jag inte tittat närmare på i denna undersökning, eftersom jag anser att detta fenomen hör till en egen kategori inom samma ämne.

Jag är medveten om att mina respondenter ändå till viss del har haft barn med diagnoser i åtanke då de beskrivit sina erfarenheter av utmanande och utåtagerande barn. Detta kunde jag förvisso ha försökt undvika genom tydligare frågor och mera strukturerade ramar under

intervjuerna. Men jag anser att detta troligtvis skulle ha lett till svårigheter för respondenterna att ge fria svar utgående från sina egna erfarenheter, känslor och tankar, eftersom de utåtagerande beteendena så ofta kopplas ihop med barn med diagnoser.

Avslutningsvis kan jag konstatera att mina frågeställningar är besvarade och att betydelsen av relevant stöd till de utåtagerande barnen framkommer i undersökningen, samt att personal inom småbarnspedagogik verkar ha relevant kunskap om hur man på bästa vis stödjer de utmanande barnen för att de ska kunna utveckla konstruktiva beteenden och lära sig uttrycka känslor i ord. I denna undersökning framkommer även vikten av att inga barn utesluts ur barngruppen, och att alla barn är välkomna tillbaka i leken även efter en utmanande situation.

16 Vidare forskning

Utmanande beteenden hos barn är ett väldigt brett ämne, som kan studeras från flera olika vinklar och synsätt. Under detta arbetes gång har jag haft svårt att hålla mig inom ramarna för det jag haft för avsikt att undersöka, eftersom fenomenet är så komplext.

Utmanande beteende handlar inte enbart om utåtagerande, utan kan också handla om inåtvänt beteende - barn som är blyga, tystlåtna och introverta. Det är inte ofta man tänker på dessa barn, och därför kunde det vara en bra idé att mera ingående studera skillnaderna mellan det inåtgående beteendet och det utåtagerande beteendet. Det skulle också vara intressant att undersöka specifika beteenden, som till exempel varför barn provocerar, retas eller slår, och hur man bemöter dessa specifika beteenden med pedagogiska metoder.

Ännu en aspekt av det hela, som kunde vara intressant att undersöka, är vad man gör om de goda råden och de pedagogiska metoderna inte fungerar. Fungerar det alltid att använda sig av pedagogiska metoder, och vad gör man om de inte fungerar? Hur tänker personal inom småbarnspedagogik om den saken?

17 Litteraturförteckning

- Abrahamsen, G. (2006). *En levande blick - Samspeletsobservation som metod för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Ahonen, L. (2015). *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Beteendestörningar (barn och unga)*. (den 29 06 2021). Hämtat från God medicinsk praxis: <https://www.kaypahoito.fi/sv/gvr00057> (Hämtat den 31.08.2023)
- Björck-Åkesson, E. (2021). 1. Specialpedagogik i förskolan. i A. Sandberg, *Med sikte på förskolan - barn i behov av särskilt stöd* (ss. 25-51). Lund: Studentlitteratur AB.
- Cheung Chung, M., & Nolan, P. (1998). Children with Challenging Behaviour: Past and Present in the United Kingdom. *Children & Society Volume 12*, 251-262.
- Davidsson, S., & Juslin, E. (2021). *Resursstarka barn - Stöd till socialt utsatta barn inom småbarnspedagogiken*. Vasa: Stiftelsen Eschnerska Frilasarettet.
- Eliasson, A. (2013). *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Finlands grundlag 11.6.1999/731*. (2023). Hämtat från Finlex: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=grundlag#L2> (Hämtat den 31.08.2023)
- FN:s konvention om barnets rättigheter*. (u.d.). Hämtat från Barnombudsmannen: <https://lapsiasia.fi/sv/konvention-om-barnets-rattigheter> (Hämtat den 31.08.2023)
- Folkhälsan. (2023). *Öva på känslor*. Hämtat från Folkhälsan: <https://www.folkhalsan.fi/tryckta-publikationer/utbildningsmaterial/ova-pa-kanslor/> (Hämtat den 31.08.2023)
- Folkman, M.-L. (1998). *Utagerande och inåtvända barn - Det pedagogiska samspelets möjligheter i förskolan*. Stockholm: Runa Förlag.
- Green, K., Robbins, S., Varga, M., Head, C., Davis, E., & Houze, W. (2021). Individualised Professional Development Using the Pyramid Model in an Urban Head Start Programme. *International Journal of Disability, Development and Education*, 347-361.
- Heiskanen, N., Alasuutari, M., & Vehkakoski, T. (2018). Positioning children with special educational needs in early childhood education and care documents. *British Journal of Sociology of Education*, 827-843.
- Hejlskov Elvén, B., & Edfelt, D. (2017). *Beteendeproblem i förskolan - Om lågaffektivt bemötande*. Stockholm: Natur & Kultur.

- Hemmeter, M. L., Fox, L., Jack, S., & Broyles, L. (2007). A Program-Wide Model of Positive Behavior Support in Early Childhood Settings. *Journal of Early Intervention*, 337-355.
- Kerola, K., & Sipilä, A.-K. (2017). *Utmanande beteende - möjligheter till förändring*. Valteri: Författarna och Valteriskolan.
- Kinge, E. (2016). *Utmanande beteende i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lag om småbarnspedagogik 540/2018*. (den 13 07 2018). Hämtat från Finlex: <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180540> (Hämtat den 31.08.2023)
- Magne Holme, I., & Krohn Solvang, B. (1991). *Forskningsmetodik - Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, B.-I., & Olsson, K. (2021). *Barn med utmanande beteende - Tidiga insatser i förskola och skola*. Lund : Studentlitteratur AB.
- Pihlaja, P., & Viitala, R. (2018). *Varhaiserityiskasvatus*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pihlaja, P., Sarlin, T., & Ristkari, T. (2015). How Do Day-Care Personnel Describe Children with Challenging Behaviour? *Education inquiry* , 417-435.
- Rundell, H. (u.d.). *Hur hanterar vi känsloexplosioner?* Hämtat från Folkhälsan: <https://www.folkhalsan.fi/tidningen-folkhalsan/artiklar/psykologen-svarar/> (Hämtat den 31.08.2023)
- Småbarnspedagogik 2020*. (den 21 09 2022). Hämtat från Institutet för hälsa och välfärd: <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/statistik-och-data/statistik-efter-amne/barn-unga-och-familjer/smabarnspedagogik> (Hämtat den 31.08.2023)
- Socialstyrelsen*. (03 2010). Hämtat från Barn som utmanar - Barn med ADHD och andra beteendeproblem: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2010-3-6.pdf> (Hämtat den 31.08.2023)
- Socialstyrelsen*. (den 03 12 2015). Hämtat från Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet - Ett kunskapsstöd med rekommendationer för chefer, verksamhetsansvariga och personal: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2015-12-3.pdf> (Hämtat den 31.08.2023)
- Storbacka-Järvinen, L. (2021). *Faktorer som bidrar till att på ett framgångsrikt sätt stöda barns sociala och emotionella färdigheter*. Vasa: Yrkes högskolan Novia.
- Svedberg, S. (2019). *Professionell i förskolan*. Stockholm: Gothia Fortbildning.
- Tidström, A., & Nyberg, R. (2012). Beskriv material och metoder. i R. Nyberg, & A. Tidström, *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar* (ss. 115-138). Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

- Utbildningsstyrelsen. (2022). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen. (Hämtat den 31.08.2023)
- Wallén, G. (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Anhållan om forskningstillstånd

Sökandes uppgifter:

Pia Maria Blom 2001514

pia.blom@edu.novia.fi

+358449846775

Socionom (YH), Vasa

Syftet med examensarbetet är att lära mig mer om fenomenet utmanande beteenden hos barn, och mera specifikt utåtagerande beteenden. Jag vill ta reda på hur man som professionell hanterar detta för att på bästa sätt stödja barnet och barnets utveckling, så att hen på sikt ska kunna kontrollera och förstå sitt beteende och sina handlingar.

De centrala frågeställningarna är:

1. Vad kännetecknar ett utmanande beteende och vad kan det bero på?
2. Hur stödjer och bemöter man som personal inom småbarnspedagogik barn vars beteenden är utåtagerande?

Jag vill i mitt examensarbete ta reda på hur man på ett pedagogiskt sätt stöder och arbetar med de barn som anses ha ett utmanande, utåtagerande, beteende samt vad som anses vara ett utmanande beteende. Jag vill också veta mer om fenomenet utåtagerande beteende och vad det kan bero på.

För att genomföra undersökningen använder jag mig av en kvalitativ forskningsmetod i form av djupintervjuer med lärare och/eller socionomer inom småbarnspedagogik. Jag har valt ut fem slumpmässiga svenskspråkiga daghem i Österbotten. Daghemmen, kommunerna och respondenterna förblir anonyma i resultatredovisningen.

Jag förbinder mig till tystnadsplikt enligt Novias avtal, samt att utveckla, genomföra, granska, rapportera och framföra undersökningen på ett objektivt, etiskt och fullständigt vis. Samtliga resultat och svar från respondenterna kommer att förstöras efter presentationen av examensarbetet.

Sökandes underskrift:

Handledarens uppgifter:

Carita Blomström

Tfn: +358505277224

E-post: carita.blomstrom@novia.fi

HANDLEDARENS GODKÄNNANDE

Ort och datum

Underskrift

BEVILJANDE AV FORSKNINGSTILLSTÅND

Beviljas

Beviljas inte

CHEF FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK

Ort och datum

Underskrift

Frågor till intervjuer

1. Befattning och arbetserfarenhet (hur länge på dagis?)
2. Vad tänker du på när du hör orden "utmanande beteenden hos barn"? Vad är för dig ett utmanande beteende? Vilka känslor sätts igång i dig?
3. I vilka situationer tycker du att utåtagerande beteenden är vanliga?
4. Är det något du har fått utbildning i? Anser du att man kan studera sig till att kunna hantera utmanande beteenden, eller lär man sig genom erfarenhet?
5. Hur ingriper man på din arbetsplats i en utmanande situation och hur avbryter ni ett utåtagerande beteende? Finns det en handlingsplan eller överenskommelser på arbetsplatsen som ni följer?
6. Brukar ni göra utvärderingar efter en utmanande situation?
7. Hur jobbar ni för att stödja dom barn som har ett utåtagerande beteende? Hur gör ni för att undvika att barnet i fråga får en negativ stämpel?
8. Får du stöd av kollegor och förmän i sådana situationer som för dig upplevs svåra?
9. Har du något du vill tillägga?